Szczepan Z. Jabłoński

Eklezjalny wymiar nawiedzenia Maryi w znaku jasnogórskiego obrazu

Studia Prymasowskie 2, 59-97

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

Studia Prymasowskie
UKSW
2 (2008) s. 59-98

SZCZEPAN Z. JABŁOŃSKI OSPPE

EKLEZJALNY WYMIAR NAWIEDZENIA MARYI W ZNAKU JASNOGÓRSKIEGO OBRAZU

Peregrynacja Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej stanowi jeden z przejawów form duszpasterstwa zorganizowanego, wchodzącego w skład duszpasterstwa specjalnego[1]. Wydarzenie złożone, bardzo bogate, wymaga zróżnicowanych analiz. Nasza refleksja będzie stanowić próbę ujęcia tematu z pozycji teologii pastoralnej.

KONTEKST RELIGIJNO-POLITYCZNY

Działalność duszpasterska, niezmienna w swej istocie, służąca utrwalaniu więzi człowieka z Bogiem, jest uwarunkowana zarówno sytuacją Kościoła, jak i społeczno-polityczną świata. Fakt, że posługa duszpasterska dokonuje się w określonych warunkach miejsca i czasu, zmusza niejako duszpasterzy do poszukiwania niezbędnych metod i form działania. Dlatego duszpasterstwo, aby być skuteczne, musi uwzględniać zmieniające się sytuacje oraz rewidować – bądź odnawiać – formy i metody działania. Jedną z form posługi duszpasterskiej w Polsce stała się Peregrynacja Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, oficjalnie rozpoczęta 26 sierpnia 1957 roku.

Nie sposób nakreślić pełnego spektrum uwarunkowań społeczno-politycznych, w jakich zaczynała się i przebiegała Peregrynacja. Rządy komunistyczne w Polsce po II wojnie światowej zmierzały nie tylko do uzależnienia Kościoła od siebie, ale do zniszczenia podstaw chrześcijaństwa, do całkowitej sekularyzacji i laicyzacji życia. Atakowano nie tylko struktury Kościoła, Episkopat Polski, duszpasterzy, ale równocześnie robiono wszystko, żeby doprowadzić do laicyzacji rodziny i szkoły. Usuwano religię ze szkół wszystkich stopni, zlaicyzowano prawo małżeńskie i wprowadzono ustawę o aborcji, która z jednej strony godziła w same podstawy życia rodzinnego, a z drugiej stanowiła ważny element polityki antypopulacyjnej, zagrażającej wprost samej egzystencji narodu polskiego[2].

---

[1] B. Drożdż, *Pastoralna refleksja nad duszpasterstwem Kościoła*, w: B. Drożdż (red.), *Na progu Trzeciego Tysiąclecia. Refleksja teologiczna w środowisku legnickim*, Legnica 2001, s. 421.

[2] D. Thiriet, *Marks czy Maryja? Komuniści i Jasna Góra w apogeum stalinizmu (1950-1956)*, Warszawa 2002.

W sytuacji narastającego terroru, ograniczania wolności i działalności Kościoła, prymas Wyszyński w uroczystość Matki Bożej Jasnogórskiej, 26 sierpnia 1953 roku, w kazaniu wygłoszonym podczas Mszy świętej, podjął temat obrony Kościoła katolickiego, zespolonego z polskim społeczeństwem, przed falą ateizacji wykazując, że: „Kościół Chrystusowy jest w Ojczyźnie naszej rdzeniem ducha narodowego, jest współtwórcą naszej kultury, obyczaju narodowego i naszych dziejów. Jest on energią, która kształtuje życie społeczne, bo Kościół głosi najpierw Narodowi prawdę. Od tysiąca lat ze spokojem przekazuje prawdę, z przekonaniem i żywą wiarą przekazuje ją każdemu, kto na polskiej ziemi żyje, gdzie ma się uświęcić i uświęcony wrócić do Ojca. (...) Rdzeniem duszy Narodu polskiego jest religia katolicka, która głosi prawdę, z której bierze się wolność, duch wspólnoty Narodu. Obroną duszy Narodu jest Maryja Jasnogórska. Naród polski ma być wierny Maryi, wierny Kościołowi Syna Maryi, wierny ochrzczonej Ojczyźnie”[3].

Sytuacja Kościoła niestety ulegała dalszemu pogorszeniu. Wyraził to Prymas Polski kilka tygodni później (18 IX 1953) na Jasnej Górze, podczas XXXVII Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski: „Stoimy w punkcie «dojrzałej» sytuacji. Zda się, że coś doszło do swego najwyższego wymiaru, coś się kończy, ma się zacząć coś nowego. – Na koniec, zalecając biskupom wierne wypełnianie prawa kanonicznego proroczo mówił: Kościół nie chce być uprzywilejowany, trzeba być z katolickim narodem, który tyle doświadczeń dziś znosi. Wolę więzienie niż przywileje, gdyż cierpiąc w więzieniu będę po stronie tych najbardziej umęczonych. A przywileje mogą być świadectwem odejścia od właściwej drogi Kościoła w prawdzie i w miłości”[4]. Tego samego dnia w Warszawie rząd i Biuro Polityczne Komitetu Centralnego PZPR podjęło decyzję o aresztowaniu Prymasa, które nastąpiło 26 września 1953 roku.

Internowany Prymas, przekonany o odpowiedzialności za Kościół w Polsce, opracowywał program duszpasterski, mający służyć przygotowaniu wiernych do świętowania Millennium Chrześcijaństwa. Został on zawarty w Ślubach Narodu, złożonych na Jasnej Górze pod nieobecność Prymasa, 26 sierpnia 1956 roku. Ich nośnikiem miała być Peregrynacja[5].

Walka wydana Kościołowi była prowadzona z różnym nasileniem. Modyfikowano tylko metody działań operacyjnych (po upadku komunizmu w 1989 roku

[3] S. Wyszyński, *Stoimy na opoczystym kraju naszego*, w: tenże, *Dzieła zebrane*, t. 1 (1949-1953), Warszawa 1991, s. 230-232.

[4] Cyt za: Z. S. Jabłoński (red.), *Jasnogórskie kalendarium Prymasa Polski Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, Jasna Góra-Częstochowa 2002, s. 28.

[5] J. Majka, *Kościół w Polsce po II wojnie światowej*, „Ateneum Kapłańskie” 85(1993), t. 121 z. 1(506), s. 10n.

zniszczono znaczącą część dokumentów). Wydawano ustawy, przepisy, zmuszające duchowieństwo do zawężonej działalności w obrębie kościołów. Wszelkie próby organizowania pielgrzymek, procesji, nabożeństw poza obrębem kościoła, rozpowszechniania tekstów modlitw, a nawet zakładanie urządzeń nagłaśniających do prowadzenia posługi religijnej, były uważane za niezgodne z prawem. Zachowane dokumenty, udostępniane przez IPN, ukazują złożoność i różnorodność metod walki prowadzonej z Kościołem[6].

Kardynał S. Wyszyński, po uwolnieniu z więzienia, przewodząc Episkopatowi Polski, w dalszym ciągu występował w obronie praw człowieka, narodu i wolności religijnej. Stawał na straży sumienia narodowego, wykazując rządzącym błędy i pomyłki[7].

W naszej refleksji nad 50-leciem (1957-2007), będziemy mieć na uwadze podział na dwa okresy: 1957-1978 i 1978-2005, z uwzględnieniem epokowego wydarzenia: wybór Jana Pawła II, 16 października 1978 roku, na Stolicę Piotrową[8]. W tym kontekście niech będzie nam wolno zwrócić uwagę na największych animatorów Peregrinatio Mariae: sługę Bożego, Prymasa Tysiąclecia kardynała Stefana Wyszyńskiego i sługę Bożego, papieża Jana Pawła II. W pierwszym okresie decydujący wpływ na kształt i formę duszpasterstwa w Polsce wywierał kard. S. Wyszyński wraz z Episkopatem Polski, do którego należał od 4 lipca 1958 roku bp Karol Wojtyła, późniejszy kardynał.

EKLEZJALNA STRUKTURA NAWIEDZENIA

Dla poznania eklezjalnego wymiaru Peregrynacji, za znaczącą należy uznać syntetyczną wypowiedź prymasa Polski kardynała Józefa Glempa, podczas sympozjum poświęconego Jubileuszowi Peregrynacji na Jasnej Górze w 2007 roku. Prymas nie omieszkał podkreślić, że nie mamy w Polsce innej, tak bardzo eklezjalnie uwarunkowanej i pogłębionej formy kultu maryjnego, jak Peregrynacja Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej. Była ona od samego początku wyrazem heroicznej troski biskupów o Kościół w Polsce. Jej inicjator, kard. S. Wyszyński, już w Komańczy, w czasie internowania przez władze komunistyczne, wyrażał pragnienie Nawiedzenia całej Polski przez Jasnogórski Obraz. Stało się to możliwe dzięki uchwale Konferencji Episkopatu Polski, w kwietniu 1957 roku. Dwie kopie Częstochowskiego Obrazu, wykonane przez profesora Leonarda Torwir-

[6] Por. Z. Zieliński, *Kościół w Polsce 1944-2002*, Radom 2003; J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce 1944-1989*, Warszawa 2003.

[7] P. Libera (red.), *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, Michalineum 2003.

[8] Por. J. Majka, *Duszpasterstwo polskie w czterdziestoleciu*, „Chrześcijanin w świecie", 21(1989), nr 2(185), s. 18-32.

ta[9], zostały zawiezione przez prymasa Wyszyńskiego do Rzymu. Jedna, pozostawiona w Watykanie, druga, pobłogosławiona 14 maja 1957 roku przez Piusa XII, wróciła do Polski triumfalnie witana. To papieskie błogosławieństwo dla Peregrynacji będzie kontynuowane przez kolejnych papieży: Jana XXIII, Pawła VI, którzy przesyłali swoje telegramy, listy do poszczególnych diecezji. Wyjątkową obfitość wypowiedzi zawdzięczamy Janowi Pawłowi II, z jednej strony z racji długości jego pontyfikatu, a z drugiej dzięki osobistemu przekonaniu o znaczeniu Peregrynacji, w której uczestniczył wielokrotnie jako biskup i kardynał.

W czasach totalitaryzmu starano się utrudnić więź Kościoła w Polsce ze Stolicą Apostolską, doszukując się w niej także przeciwdziałania propagandzie internacjonalizmu z centrum odniesienia w Moskwie. W tym celu organizowano nagonkę, aby obniżyć autorytet papieży, szczególnie Piusa XII, niesłusznie oskarżając go o nieodpowiednią postawę w czasie wojny – brak zdecydowanej dezaprobaty dla faszyzmu. Odnośnie do innych papieży, cenzura utrudniała przekaz ich nauczania, selektywnie dopuszczając pewne fragmenty wypowiedzi, możliwe do interpretacji w duchu ideologii marksistowskiej. Przypomnijmy, że dokumenty Soboru Watykańskiego II w Polsce mogły się ukazać dopiero w 1968 roku[10].

Eklezjalny – ogólnopolski wymiar Peregrynacji znajdował również potwierdzenie w zaangażowaniu Episkopatu Polski, który zasadniczo *in gremio* pod przewodnictwem zarówno kard. S. Wyszyńskiego, jak i kard. J. Glempa, a niekiedy nuncjusza apostolskiego w Polsce, uczestniczył w przekazywaniu Obrazu Jasnogórskiego z diecezji do diecezji. Przy tej okazji ewangelizacyjny charakter Peregrynacji ulegał znacznemu wzbogaceniu dzięki 27 przemówieniom Prymasa Tysiąclecia, który podejmował aktualność Ślubów Jasnogórskich w kontekście sytuacji eklezjalno-państwowej[11].

Na terenie parafii eklezjalność znajdowała wyraz w udziale biskupa ordynariusza lub jego współpracownika – biskupa pomocniczego w celebracji tego wydarzenia. Podkreślmy, że ta obecność biskupa z zasady była dodatkowa wobec

---

[9] J. Chamot, *Leonard Torwirt – w 20-tą rocznicę śmierci*, „Jasna Góra" (dalej: JG) 6(1988), nr 1(51), s. 7-16.

[10] Z. Zieliński, *Dzieje papieży od pontyfikatu Piusa XII do czasów dzisiejszych. Uzupełnienie współczesne*, w: F. K. Seppelt, K. Lofler, Z. Zieliński, *Dzieje papieży od początków Kościoła do czasów dzisiejszych*, Warszawa 1997, s. 717n.

[11] Przykładowo w Kielcach 10 VI 1973 roku było obecnych 28 biskupów wraz z kard. Karolem Wojtyłą. F. Kłoniecki, *Z nawiedzeniowych pouczeń księdza Kardynała Prymasa*, „Studia Gnesnensia" t. 4(1978), s. 7-15; J. Śledzianowski, *Nawiedzenie Matki Bożej w Diecezji Kieleckiej*, Kielce 1978, s. 125-126.

kanonicznie przewidzianej wizytacji parafii. To wszystko nie pozostawało bez wpływu na kształtowanie świadomości wiernych o eklezjalnym wymiarze Peregrynacji, a tym samym przekonania, że oni sami są Kościołem. Prymas Glemp jako znawca prawa kanonicznego użył znamiennego stwierdzenia, że Nawiedzenie Obrazu Jasnogórskiego ma specjalną „autoryzację" pasterską i ewangelizacyjną: „(...) I oto teraz, przenosząc tę prawdę ewangeliczną, która jest w Kościele tajemnicą ku zbawieniu, na naszą rzeczywistość i sposób nawiedzenia przez Obraz Jasnogórski naszych parafii, widzimy związek właśnie tych dwóch scen: sceny nawiedzenia w Ain Karim z tym, co jest nawiedzeniem w poszczególnych parafiach. Matka Najświętsza przychodzi tutaj w Jasnogórskim Obrazie, a parafia przyjmuje Obraz mając autoryzację Episkopatu, pieczęć Kościoła. A więc nie jest to inicjatywa prywatna, Nawiedzenie jest wydarzeniem w Kościele i służy zbawianiu wiernych. Nawiedzenie przez Obraz Jasnogórski – nie inny obraz, tylko Jasnogórski – ma autoryzację pasterską i ewangelizacyjną"[12].

Kardynał J. Glemp opowiada się za określeniem „nawiedzenie" jako bardziej nośnym i bogatszym teologicznie niż termin „peregrynacja": „Maryja-Matka przybywa do swoich, i wydaje się bardziej słuszne, żeby wizytę Obrazu nazywać nawiedzeniem. Przybliża się wtedy tajemnica przyniesienia Boga do wspólnoty wierzących. Wizytująca w ten sposób parafię Maryja śpiewa razem z nami: «Wielbi dusza moja Pana»"[13].

Jakkolwiek zbawcze funkcje zaangażowania urzędów Kościoła nie nasuwają wątpliwości, to jednak trzeba podjąć refleksję pogłębioną, zasada Piotra w przestrzeni Peregrynacji uzupełniana była zasadą maryjną. Temu wydarzeniu-procesowi pomocniczo służyła w pewnym stopniu w latach 1957-1996 Maryjna Komisja Episkopatu Polski, której nieformalnie przewodniczył prymas Wyszyński, a po nim prymas Glemp.

W okresie 40 lat pracy Komisji Maryjnej oficjalnie przewodniczyli jej kolejno: bp Zdzisław Goliński (1956-1963)[14]; bp Antoni Pawłowski (1963-1966)[15]; bp Stefan Bareła (1967-1983)[16]; abp Bolesław Pylak (1984-1989); abp Stanisław

---

[12] J. Glemp, *Nawiedzenie znaczone ewangelizacją*, w: Z. S. Jabłoński (red.), *Peregrynacja Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej w duchowym krajobrazie Polski ku przyszłości (1957-2007)*. Ogólnopolskie Sympozjum Mariologiczno-Maryjne. Jasna Góra 4-5 maja 2007 r., Jasna Góra-Częstochowa 2007, s. 21.

[13] Tamże.

[14] J. Kowalski, F. Stopniak, *Goliński Zdzisław*, w: L. Grzebień (red.), *Słownik polskich teologów katolickich (1981-1993)*, (dalej: SPTK), t. 5, Warszawa 1983, s. 462-467.

[15] E. Ozorowski, *Pawłowski Antoni*, w: SPTK, t. 6, Warszawa 1983, s. 625-628.

[16] S. Urbański, *Bareła Stefan*, w: J. Mandziuk (red.), SPTK, t. 8, Warszawa 1995, s. 35-42.

Nowak (1989-1996)[17]. W jej skład wchodzili: obok księży biskupów, przewodniczący Komisji Duszpasterstwa Ogólnego bp Bolesław Kominek[18], generałowie paulinów, przeorzy Jasnej Góry i pełniący przez cały czas istnienia funkcję sekretarza o. Paweł Kosiak, paulin jasnogórski[19]. Długoletnimi członkami byli: o. prof. Andrzej Krupa, bernardyn[20], o. prof. Bernard Przybylski, dominikanin[21], ks. dr Kazimierz Majdański, redaktor naczelny „Ateneum Kapłańskiego", późniejszy metropolita szczecińsko-kamieński, ks. Tadeusz Etter, redaktor „Biblioteki Kaznodziejskiej", późniejszy biskup pomocniczy w Poznaniu[22]. W pewnym okresie współpracował z Komisją sługa Boży ks. Franciszek Blachnicki[23]. Biskup Karol Wojtyła uczestniczył w posiedzeniu Komisji Maryjnej 14 kwietnia 1960 roku[24].

W większości zebrań Komisji brało udział 14-20 osób, świeckich reprezentowały najczęściej dwie członkinie Instytutu Ślubów Narodu[25].

Komisja Maryjna Episkopatu odgrywała rolę pomocniczą, przygotowując odpowiednie materiały homiletyczno-pastoralne uwzględniające aktualne nauczanie Kościoła o aktywnej obecności Najświętszej Maryi Panny w dziele zbawienia i uświęcania ludu Bożego, zwłaszcza w Polsce. Jedno ze znaczących przedsięwzięć Komisji Maryjnej stanowiło opracowywanie projektów listów pasterskich Episkopatu Polski ogłaszanych na majową uroczystość Królowej Polski (3 V) i uroczystość Matki Bożej Jasnogórskiej (26 VIII)[26], a także ustalanie wytycznych dla rekolekcji parafialnych. Było to szczególnie ważne w okresie ograniczonego dostępu Kościoła do środków masowego przekazu, nad czym czuwała cenzura państwowa do 1989 roku.

---

[17] Komisja Maryjna Episkopatu Polski (dalej: KMEP). 1955-1969; 1970-1984. Archiwum Instytutu Ślubów Narodu w Częstochowie, ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

[18] J. Mandziuk, *Kominek Bolesław*, w: L. Grzebień (red.), SPTK, s. 113-123.

[19] P. Kosiak na łamach „Biblioteki Kaznodziejskiej", w latach 1958-1985 opublikował 902 teksty i szkice kazań, najczęściej przeznaczonych na sobotę Królowej Polski. Z. S. Jabłoński, *Maryjny wymiar kapłańskiego 50-lecia*, JG 10(1992) nr 9(107), s. 30.

[20] W. F. Morawiec, *Krupa Ludwik Andrzej*, w: J. Mandziuk (red.), SPTK, t. 8, s. 315-317.

[21] Z. Mazur, *Przybylski Bernard Ludwik*, w: L. Grzebień (red.), SPTK, t. 7, Warszawa 1983, s. 730-735.

[22] J. Szpet, *Etter Tadeusz*, w: J. Mandziuk (red.), SPTK, t. 8, s. 156-157.

[23] J. J. Kopeć, *Sługa Boży ks. Franciszek Blachnicki. Charyzmatyk Kościoła posoborowego*, „Roczniki Teologiczne KUL", t. 45(1998), z. 8, s. 5-6.

[24] A. Boniecki (red.), *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, Kraków 2000, s. 156.

[25] Instytut Ślubów Narodu reprezentowały: M. Okońska, J. Jełowicka. KMEP, Protokół z 30 XII 1960 r., s. 1.

[26] P. Libera (red.), *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, Marki 2003.

Do współpracy w opracowaniu materiałów zapraszano kompetentnych duszpasterzy z diecezji i zakonów[27].

Prymas Tysiąclecia niejednokrotnie podkreślał, że Komisja Maryjna ma czuwać nad ponawianiem i realizacją Ślubów Jasnogórskich w kontekście troski o przebieg Nawiedzenia Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej. Z czasem Komisja rozszerzała i pogłębiała praktykę oddania Matce Bożej w niewolę za Kościół na wszystkich poziomach (indywidualnym, rodzinnym, społecznym). Po zakończonych obchodach milenijnych, na posiedzeniu Komisji Maryjnej, 16 grudnia 1966 roku, w obszernym opracowaniu o charakterze teologiczno-pastoralnym *Zadania Komisji Maryjnej Episkopatu na Milenium i po Soborze*: Prymas wskazał, że: „Komisja Maryjna ma czuwać nad tym, aby wszędzie, przy każdej okazji ukazywać miejsce Maryi w Kościele, uświadamiając ludziom obecność działającej w Kościele razem z Chrystusem Jego Matki (...). W pracy Komisji Maryjnej jednym z najważniejszych zadań jest jak najbardziej zbliżyć Chrystusa i współdziałającą z Nim Matkę do codziennego życia"[28]. Pięć lat później, podczas obrad Komisji Maryjnej, 16 czerwca 1971 roku, prymas Wyszyński przypomniał: „konieczność ciągłej kontynuacji i wytrwałej realizacji maryjnych inicjatyw, jak Jasnogórskie Śluby Narodu, święta niewola maryjna, która powinna stać się życiem, przekonaniem, czynem; stałe uwrażliwianie społeczeństwa na społeczną krucjatę miłości wraz z jej szczegółowymi programami; wreszcie obowiązek obrony kultu maryjnego, nie tyle wobec otwartej napaści ile raczej wobec zmowy przemilczania maryjnych akcji lub faryzejskiej troski o pogłębienie kultu Najświętszej Panny"[29]. Podkreślano, że nowe inicjatywy wysuwane przez Komisję powinny nawiązywać do przyjętych już zobowiązań.

Peregrynacji Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej nie możemy oddzielać od innych akcji maryjnych, programów duszpasterskich, które podejmował prymas Polski kard. S. Wyszyński wraz z Episkopatem Polski, jak również wydarzeń znaczących dla życia Kościoła.

Zakładając ich znajomość wśród czytelników, przypomnijmy jedynie hasłowo duszpasterskie inicjatywy kard. S. Wyszyńskiego i Episkopatu Polski, związane z różnymi wydarzeniami: Śluby Jasnogórskie i Wielka Nowenna Tysiącle-

---

[27] Kazania na VI rok Wielkiej Nowenny opracowało środowisko krakowskie: bp Julian Groblicki i ks. dr Tadeusz Ryłko, a czytanki majowe i październikowe: ojcowie dominikanie. KMEP, Protokół z 11 XI 1961 r., s. 2.

[28] Cyt. za: T. Siudy, *Komisja Maryjna Episkopatu Polski w służbie polskiej drogi maryjnej*, w: A. Gąsior, J. Królikowski (red.), *Na polskiej drodze maryjnej*. Materiały z sympozjum mariologiczno-maryjnego. Pasierbiec, 21-22 października 2006 roku, Częstochowa-Pasierbiec 2007, s. 29.

[29] *Tamże*.

cia (1956-1966); Apel Jasnogórski (1954), Soboty Królowej Polski (1962); Dni Maryjne, przede wszystkim diecezjalne; czuwania soborowe (1962-1964); Kongresy Mariologiczno-Maryjne od 1962 roku; Millennium Chrztu Polski i Akt Oddania Polski w macierzyńską niewolę Maryi (1966); Społeczna Krucjata Miłości; Ruch Pomocników Maryi Matki Kościoła (1967); koronacje łaskami słynących wizerunków maryjnych diademami papieskimi (kard. S. Wyszyński – 41 koronacji i 5 rekoronacji, kard. K. Wojtyła 5 koronacji); przygotowanie do Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry (1976-1982). Wszystkie inicjatywy, w różnym zakresie, pozostawały związane z Jasną Górą jako centralnym ośrodkiem kultu maryjnego. Według bowiem Prymasa Tysiąclecia sanktuarium jasnogórskie miało spełniać pierwszoplanową funkcję w upowszechnianiu długofalowego programu duszpasterskiego, zgodnego z maryjnym charakterem polskiej religijności, a także aktualnym nauczaniem Kościoła[30].

Ukazanie kompatybilności (wpływu różnych) akcji duszpasterskich z Peregrynacją Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej wymaga interdyscyplinarnych badań, jednak nie ulega wątpliwości, że oddziaływały one na ideową dynamikę dzieła Peregrynacji.

Inicjatywy duszpasterskie Prymasa Tysiąclecia, znaczące polską drogę maryjną, potwierdzał niejednokrotnie Jan Paweł II, m.in. podczas spotkania z rodakami w Rzymie po inauguracji pontyfikatu 23 października 1978 roku[31]. Kolejny raz Papież wyraził uznanie na Jasnej Górze w 1979 roku w czasie spotkania z pielgrzymami na szczycie i Konferencją Episkopatu Polski. Później niejednokrotnie do tego powracał i ubogacał, wskazując aktualność inicjatyw kard. S. Wyszyńskiego[32]. W czasie wizyty *ad limina apostolorum* w 1992 roku, papież Jan Paweł II zwracał się do biskupów polskich z zachętą: „Niech ta polska droga maryjna trwa i umacnia się, żebyśmy nigdy tej drogi nie zgubili pod nogami, żebyśmy zawsze nią szli, nie tylko w tym minionym tysiącleciu, lecz także w tym, które się zbliża”[33].

---

[30] Z. S. Jabłoński, *Inicjatywy maryjne kardynała Stefana Wyszyńskiego*, w: *tamże*, s. 37-97; tenże, *Sanktuaria maryjne w polskim modelu duszpasterstwa wg kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Studia Claromontana” 20(2002), s. 78.

[31] *Nauczanie papieskie, 1978 (październik-grudzień)*, red. E. Weron i A. Jaroch, t. 1, Poznań 1987, s. 21-23.

[32] Jan Paweł II, *Tutaj zawsze byliśmy wolni*, w: Z. S. Jabłoński (red.), *Jasnogórska Bogarodzica w wypowiedziach Jana Pawła II*, t. 1, Jasna Góra-Częstochowa 2003, s. 27-29; tenże, *Na przedłużeniu misji św. Stanisława*, w: *tamże*, s. 46-55.

[33] Cyt. za: *Dokument XIV. Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*, w: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, nr 51.

Trzeba przypomnieć również niektóre wydarzenia z okresu pontyfikatu Jana Pawła II: Jubileusz 600-lecia Jasnej Góry (1982-1983); II Ogólnopolski Kongres Eucharystyczny (1987); Rok Maryjny (1987-1988) z maryjną encykliką *Redemptoris Mater*; XLVI Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny we Wrocławiu (1995); przygotowanie i obchody Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa (1997-2000); Rok Różańca Świętego z listem *Rosarium Virginis Mariae* (2002--2003); wreszcie Rok Eucharystii (2004). Nie sposób pominąć katechez maryjnych papieża (6 IX 1995-12 XI 1997)[34]. Znaczący wpływ wywierał Jan Paweł II podczas pielgrzymek do Polski, znaczonych nawiedzaniem sanktuariów maryjnych, a zwłaszcza sześciokrotnego pielgrzymowania na Jasną Górę (1979, 1983, 1987, 1991, 1997, 1999). Zauważmy, że w czasie trwania pielgrzymek papieskich Peregrynację w parafiach zawieszano.

ZARYS ETAPÓW I PEREGRYNACJI

Przypomnijmy, że Nawiedzenie Maryi w znaku Jasnogórskiego Obrazu, odbywające się w okresie półwiecza, przyjmowało zróżnicowane formy. Podstawowa, która zakładała Nawiedzenie wszystkich parafii w perspektywie przygotowania do obchodów Millennium, została określona I Nawiedzeniem, odbywała się w latach 1957-1980. Drugie Nawiedzenie, rozpoczęte w 1985 roku, miało stanowić okazję przygotowania Kościoła w Polsce do obchodów Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa. Aktualnie kontynuowane służy pogłębianiu życia religijnego. W czasie I Peregrynacji miały miejsce nadzwyczajne Nawiedzenia Obrazu Jasnogórskiego. Pierwsze z nich związane było z obchodami Tysiąclecia Chrztu Polski w 1966 roku w stolicach diecezji, drugie natomiast celebrowano w związku z obchodami Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry (1982-1983)[35]. Jubileuszowe Nawiedzenia, mające miejsce w stolicach diecezji (milenijne) i kilku większych miastach diecezji (z okazji 600-lecia) miały nie tylko lokalny, ale wręcz ogólnokościelny wymiar. Wyjątkowy charakter miało Nawiedzenie w latach 1966-1972, w czasie uwięzienia Jasnogórskiego Wizerunku Matki Bożej na Jasnej Górze, który zastępowały w wymowny sposób puste ramy i płonąca świeca.

Z ogólnopolskim Nawiedzeniem w parafiach pozostawało i pozostaje organicznie związane nawiedzenie rodzin przez Obraz Matki Bożej Jasnogórskiej. Pierwsze z nich miało miejsce w latach 1965-1966 jako nośnik przygotowania

[34] Jan Paweł II, *Katechezy maryjne*, Częstochowa 1998, s. 301.

[35] Jabłoński, *Peregrynacja Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej i inne peregrynacje w Polskim modelu duszpasterstwa, w: Peregrynacja Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej...*, s. 49n.; T. Krawczyk, C. Wilanowski (red.), *Kościół w stanie wojennym. Wybór dokumentów z Archiwum Akt Nowych*, Warszawa 2008.

wiernych w kraju do Aktu Oddania się Maryi w niewolę miłości za wolność Kościoła w świecie i w Polsce. „Mała Peregrynacja" została podjęta również w 1978 i 1987/1988 roku. Niezależnie od tych ogólnopolskich, rodzinnych Peregrynacji, w niektórych diecezjach (w lubelskiej, przemyskiej, radomskiej i ostatnio w kieleckiej) są one kontynuowane, będąc niejako przedłużeniem Peregrynacji parafialnej.

W uroczystość Matki Bożej Jasnogórskiej, 26 sierpnia 1957 roku Obraz wyruszył z Jasnej Góry do Warszawy, tam 29 sierpnia rozpoczęło się Nawiedzenie. Cele Nawiedzenia określił prymas Wyszyński:

– Nawiedzenie stanowi odpowiedź Matki Bożej na Jasnogórskie Śluby Narodu, złożone 26 sierpnia 1956 roku;

– Maryja przychodzi do każdej parafii, aby być pomocą w wykonaniu zobowiązań powziętych przez Akt Ślubowania;

– Przybycie Obrazu pobłogosławionego przez Ojca Świętego jest znakiem żywej jedności, jaka łączy Polskę katolicką z najwyższym pasterzem i przez to z całym Kościołem[36].

Pierwszy etap obejmuje okres od 26 sierpnia 1957 roku do obchodów Millennium 14 kwietnia 1966 roku. W tym czasie parafie dziesięciu diecezji (warszawska, siedlecka, łomżyńska, białostocka, warmińska, gdańska, chełmińska, gorzowska, wrocławska, opolska) przeżyły Nawiedzenie Obrazu Matki Bożej. W 1966 roku decyzją Episkopatu Polski zatrzymano Nawiedzenie parafialne, aby na milenijnym Szlaku Tysiąclecia Obraz Nawiedzenia mógł być obecny w 25 miastach biskupich, podczas uroczystości organizowanych przez diecezje, które gromadziły tysięczne rzesze uczestników, mimo organizowania przez władze partyjne konkurencyjnych imprez.

Dlatego można mówić o milenijnym etapie Nawiedzenia: rozpoczął się on 14 kwietnia 1966 roku w Gnieźnie, dokąd Obraz Nawiedzenia przywieziono z sanktuarium jasnogórskiego. Następnie udano się do Poznania. Na Jasnej Górze podczas centralnej uroczystości Millennium Chrztu Polski na szczycie jasnogórskim przed przyniesionym procesjonalnie Cudownym Obrazem w czasie Mszy świętej kard. S. Wyszyński, będący legatem papieskim, mianowanym przez Pawła VI (władze polskie bowiem nie pozwoliły papieżowi przybyć na Jasną Górę) otoczony Episkopatem Polski, 3 maja 1966 roku złożył Akt Oddania Narodu w macierzyńską niewolę Maryi za wolność Kościoła w Polsce i w świecie. Błonia Jasnogórskie wypełniała rzesza pielgrzymów przybyłych mimo trudności komunikacyjnych i zastraszania ze strony władz komunistycznych.

---

[36] „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie" 39(1957), s. 466.

Niestety, tylko w Gnieźnie (14 IV) i Poznaniu (17 IV) Obraz bez większych przeszkód mógł być świadkiem milenijnych uroczystości, chociaż już w Poznaniu zorganizowano konkurencyjne obchody pod przewodnictwem I sekretarza KC PZPR Władysława Gomułki[37].

W celu niedopuszczenia do spotkania rzesz wiernych z Matką Bożą nawiedzającą zmieniono trasę przejazdu Obrazu z Jasnej Góry do Krakowa na Wawel (6 V) – musiał w nocy przebyć okrężną drogę. Zaczynało się „polowanie" władz państwowych na Obraz Nawiedzenia. Dwa dni później, 8 maja, w uroczystość św. Stanisława Biskupa i Męczennika, wspaniała procesja z Obrazem – z Wawelu, na Skałkę i z powrotem, z udziałem gospodarza abp. K. Wojtyły, prymasa Polski kard. S. Wyszyńskiego i całego Episkopatu oraz wielotysięcznej rzeszy rozradowanych nie tylko krakowian – była odpowiedzią na czynione ze strony władz trudności. Następnie Obraz dotarł jeszcze na milenijne obchody do Piekar Śląskich, Gdańska, Lublina, Fromborka.

Diecezjalne obchody Millennium Chrztu Polski przebiegały w atmosferze konfrontacji z władzami komunistycznymi, które pragnęły zlaicyzować ten Jubileusz. Dokonywało się to w napiętej sytuacji, po skierowaniu przez Episkopat Polski do Episkopatu Niemiec listu o pojednaniu. Na tej bazie starano się wytworzyć postawę niechęci wierzących w stosunku do biskupów, a zwłaszcza Prymasa Polski, przypisując im zdradę polskiej racji stanu. Gromadzenie się wielotysięcznych rzesz wokół Episkopatu Polski, który *in corpore*, w całości starał się brać w nich udział, ukazywało nieskuteczność propagandy i potwierdzało szeroką aprobatę polskiego społeczeństwa dla biskupów[38].

Milenijne spotkania diecezjalne rzesz wiernych dostarczały wielu przeżyć emocjonalnych, a Prymas Tysiąclecia dokonywał korekty marksistowskiej interpretacji Millennium. Przede wszystkim jednak przyczyniały się one także do pogłębienia świadomości chrztu świętego i odpowiedzialności za jego świadome przeżywanie we wspólnocie Kościoła i narodu.

Po zakończeniu uroczystości milenijnych we Fromborku, 20 czerwca, w drodze, między Pasłękiem a Ostródą, w Liksajnach, prymasowski samochód otoczyła eskorta milicjantów na motocyklach, którzy siłą przejęli samochód-kaplicę z Obrazem i zawieźli do katedry Warszawskiej. W wyniku tej interwencji, nie odbyły się przewidziane uroczystości milenijne w Nowym Dworze i na Żoliborzu w Warszawie, w kościele Świętego Stanisława Kostki.

Obraz został wystawiony w zakratowanym oknie zakrystii archikatedry. Wierni gromadzili się przed oknem na ulicy, składali kwiaty, palili świece, mod-

[37] *Stefan Kardynał Wyszyński. Biografia w fotografiach*, Orchard Lake, Michigan 1969, s. 236n.

[38] A. Micewski, *Kardynał Wyszyński prymas i mąż stanu*, Paryż 1982, s. 247-267.

lili się. Przewidziane na 3 lipca uroczystości milenijne w Sandomierzu odbyły się bez Obrazu Nawiedzenia[39].

W niedzielę, 4 września 1966 roku miało rozpocząć się Nawiedzenie w diecezji katowickiej. Kiedy w pierwszy piątek września bp Józef Kurpas z paulinami przewoził Obraz z Warszawy, w lesie pod Będzinem zostali brutalnie zatrzymani przez milicję. Mimo zdecydowanego protestu biskupa Obraz przewieziono na Jasną Górę. Tutaj oficer MO wezwał ojca przeora i oświadczył: „Z rozkazu najwyższych władz państwowych obraz ma pozostać na Jasnej Górze. W razie niepodporządkowania się temu rozkazowi, zostaną powołani do służby wojskowej wszyscy paulińscy klerycy i będzie zlikwidowany wasz klasztor warszawski!" Przeor o. Teofil Krauze odpowiedział: „dla Matki Najświętszej paulini gotowi są ponieść każdą ofiarę – nie przyjmuję zobowiązania gdyż Obraz jest własnością Episkopatu Polski"[40]. Przed sanktuarium postawiono posterunki MO, kontrolujące całą dobę każdy pojazd wyjeżdżający z Jasnej Góry, z samochodem prymasa Wyszyńskiego włącznie.

W takich dramatycznych okolicznościach rozpoczął się następny etap Nawiedzenia, który odbywał się przy pustych ramach, ozdobionych kwiatami oraz symboliczną świecą i ewangeliarzem.

Po zatrzymaniu Obrazu Nawiedzenia, przed rozpoczęciem Peregrynacji w konkretnej diecezji, przybywały na Jasną Górę delegacje wspólnot diecezjalnych pod przewodnictwem biskupów, żeby zaprosić Maryję do swoich parafii. Przykładowo, wymieńmy jedną z najbardziej dramatycznych pielgrzymek abp. Karola Wojtyły, 5 kwietnia 1967 roku, poprzedzającą Peregrynację w archidiecezji krakowskiej. Podczas nocnego czuwania przyszły papież przewodniczył koncelebrowanej Mszy świętej, w Kaplicy Cudownego Obrazu w intencji uproszenia owocnego nawiedzenia parafii archidiecezji krakowskiej przez Matkę Bożą, Królową Polski w Obrazie Nawiedzenia. Mówił: „Przychodzimy dziś na Jasną Górę, ażeby Matkę Najświętszą zaprosić do naszych parafii, do naszych owczarni... Patrzymy, przeżywamy je głęboko... czujemy, że nasze stągwie są puste... przyszliśmy prosić Ją o cud, pierwszy cud Nawiedzenia w Jej Obrazie... Ileż to razy ten pierwszy cud w Kanie Galilejskiej powtarzał się wśród nas, gdy nawracali się do Boga ludzie wątpiący, gdy godzili się wrogowie przyrzekając sobie szacunek i pokój, gdy łączyły się ze sobą rozpadające małżeństwa. Wprost trudno byłoby spisać imiona tych wszystkich «Kan Galilejskich...». Pragniemy, żeby to trwało nadal... Pragniemy tego bez względu na to, czy będziemy mogli

[39] M. Królik, *Historia Nawiedzenia* (1), JG 25(2007), nr 4(258), s. 29.

[40] Z osobistych wspomnień autora, który jako kronikarz klasztoru jasnogórskiego towarzyszył przeorowi w tym zdarzeniu.

patrzeć na Jej Obraz, czy też nadal chodzić będziemy do tego Obrazu, jako do świętego więźnia jasnogórskiego. Wszak Bóg nie zna żadnych ograniczeń, łaska Jego jest wszechmocna i będzie obecna. Pośrednictwo Maryi różnymi drogami tę łaskę wprowadza do ludzkich dusz i ludzkich społeczności"[41]. Po Mszy świętej Arcybiskup, podjął dość powszechną praktykę pielgrzymów, obszedł ołtarz z Cudownym Obrazem na kolanach, a za nim pospieszyli duszpasterze i wierni[42].

Peregrynacja Maryi bez Wizerunku utkwiła w pamięci kard. K. Wojtyły. Dał temu wyraz w liście, który skierował z Watykanu do wiernych archidiecezji krakowskiej, 28 września 1998 roku, z okazji II Peregrynacji wskazując na osobowy wymiar spotkań z Matką Bożą: „(...) w sobotę 4 listopada, w Nowym Targu witaliśmy Maryję przemierzającą kolejne diecezje w milenijnej peregrynacji. Nasze oczy w sposób szczególny były wtedy wpatrzone w niewidzialną postać Matki Boga i ludzi, bo przecież nie było pośród nas Jej obrazu. (...) Wszyscy wtedy doskonale rozumieli, może nawet jeszcze bardziej właśnie poprzez te puste ramy obrazu, że w jakimś mistycznym przeżywaniu dotykają samej Osoby Maryi. I to był pierwszy owoc tamtego nawiedzenia. Tradycyjna, godna podziwu cześć dla jasnogórskiej ikony odnalazła w duszach wierzących swój właściwy przedmiot – Osobę Matki Boga. Wszyscy niejako namacalnie przekonali się, że prawdziwe spotkanie, pełen miłości dialog i tajemnicza wymiana darów i łask może dokonać się tylko pomiędzy osobami"[43].

Peregrynacja, dokonująca się bez Obrazu przyczyniła się nie tylko do pogłębiania wiary uczestników, ale także wywarła wpływ na zmianę poglądów niektórych polskich teologów, krytycznie oceniających polską pobożność maryjną, którzy nie omieszkali podkreślać teraz jej teologicznej poprawności[44].

Trwająca przez prawie 6 lat ta niezwykła Peregrynacja stała się również problemem dla ówczesnych władz państwowych, czy decyzja o uwięzieniu Nawiedzającego Obrazu nie przynosi więcej szkody niż korzyści na płaszczyźnie politycznej, utrwalało się bowiem w społeczeństwie przekonanie o trwającym zniewoleniu przez system totalitarny.

We wczesnych godzinach rannych 13 czerwca 1972 roku Obraz Nawiedzenia – za wiedzą Prymasa – został brawurowo „wykradziony" przez księży Józefa Wójcika i Romana Siudka oraz dwie siostry Służki Najświętszej Maryi Panny

[41] K. Wojtyła, *Oto Matka twoja*, Jasna Góra-Rzym 1979, s. 74-76.

[42] Boniecki (red.), *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, s. 231.

[43] Jan Paweł II, *List z okazji Peregrynacji Jasnogórskiego Wizerunku – na ręce ks. kard. F. Macharskiego*, „L'Osservatore Romano" 19(1998), nr 12(208), s. 53-54.

[44] C. S. Napiórkowski, *Polska teologia ikony? Problem obecności Maryi pośród nas w świetle doświadczeń peregrynacji*, w: tenże, *Matka Naszego Pana*, Tarnów 1992, s. 118-140.

Niepokalanej z Mariówki i 18 czerwca powrócił w Radomiu na trasę peregrynacyjną[45]. Odtąd w kolejnych diecezjach: sandomierskiej, kieleckiej, drohiczyńskiej, łódzkiej, włocławskiej, płockiej, poznańskiej, gnieźnieńskiej i częstochowskiej Nawiedzenie przebiegało z Obrazem, co nie znaczy, że bez trudności ze strony władz cywilnych.

Po zakończeniu ogólnopolskiego Nawiedzenia, w Częstochowie na Jasnej Górze 12 października 1980 roku, wkrótce zaczęła się kolejna wędrówka Matki Bożej w znaku Jasnogórskiego Obrazu po parafiach Warszawy. Prymas Wyszyński witał Ją osobiście w Stolicy 18 października 1980 roku. Dzięki temu Matka Boża Nawiedzająca mogła być ze swoim wiernym sługą w dniach jego odchodzenia do Domu Ojca. Nawiedziła Prymasa w jego pokoju na osiem dni przed śmiercią, 20 maja 1981 roku. Kardynał S. Wyszyński modlił się: „Dziękuję Ci Matko, że jeszcze raz przyszłaś do mnie. Tyle razy przychodziłaś do mnie, zwłaszcza na Jasnej Górze, ale i ja przychodziłem do Ciebie (...). Dwadzieścia lat wędrujesz po Polsce, po diecezjach i parafiach. Niech ta wędrówka nadal nie ustaje, gdy skończy się, niech zacznie się na nowo, abyś stale krążyła po Polsce «dana ku obronie naszego narodu»"[46]. O tym testamencie pamiętali biskupi i wierni. Peregrynację kontynuowano w archidiecezji warszawskiej.

Jubileuszowy kształt przyjęło Nawiedzenie w roku 600-lecia istnienia Jasnej Góry. Obraz, między 16 kwietnia a 30 listopada 1982 roku nawiedzał diecezje w ciągu tygodnia – jej stolicę i kilka większych miast. Delegacje z diecezji, po nocnym modlitewnym czuwaniu w sanktuarium przejmowały Obraz, uprzednio przywieziony z innej diecezji. Na przykład z diecezji szczecińsko-kamieńskiej przybyła 22 kwietnia 1982 roku po Obraz delegacja – wszyscy trzej księża biskupi, kilkuset duchownych i ok. 1500 wiernych.

W bliskiej Częstochowy diecezji katowickiej (13-20 X 1982) stacjami peregrynacyjnymi były Katowice, Lubliniec, Piekary, Bielsko-Biała, Tychy. Z tej śląskiej diecezji przybyło kilkaset osób z biskupami po Obraz do sanktuarium jasnogórskiego.

Peregrynacja, odbywana w czasie stanu wojennego niosła licznie zgromadzonym uczestnikom nadzieję i umocnienie do przeżycia trudnego okresu, naznaczonego próbą zniszczenia zrywu „Solidarności". Wtedy też biskupi ponawiali Akt Zawierzenia Matce Bożej Jasnogórskiej Kościołów lokalnych[47].

---

[45] J. Wójcik, *I... wróciła na szlak nawiedzenia*, Skarżysko-Kamienna 2002, s. 10n.

[46] B. Piasecki, *Ostatnie dni Prymasa Tysiąclecia*, Rzym 1982, s. 71.

[47] H. Piecha (red.), *Tyś naszą nadzieją. Obraz Nawiedzenia w katedrze katowickiej, październik 1982. Relacje, dokumenty, świadectwa*, Katowice 1986.

Zwyczaj pielgrzymek diecezjalnych na Jasną Górę przed i po Peregrynacji jest współcześnie kontynuowany. Dla nowo erygowanych w Polsce w 1992 roku diecezji pielgrzymki te mają szczególnie ważne znaczenie ze względu na kilkutysięczną nawet reprezentację wspólnot diecezjalnych, przyczyniają się bowiem do umocnienia więzi między duchownymi i świeckimi oraz głębszej integracji wspólnoty Kościoła lokalnego.

II PEREGRYNACJA OBRAZU MATKI BOŻEJ JASNOGÓRSKIEJ

Myśl o powtórnej pielgrzymce Obrazu Nawiedzenia po naszych ziemiach dojrzewała po zakończeniu Jasnogórskiego Jubileuszu 600-lecia. Idea II Nawiedzenia zrodziła się także z potrzeb młodego pokolenia, które w tym czasie wyrosło, a nie pamiętało I Peregrynacji.

Komisja Maryjna Episkopatu Polski, obradująca 22 września 1984 roku w paulińskim klasztorze w Warszawie pod przewodnictwem prymasa Glempa, zadecydowała o przeprowadzeniu II Peregrynacji. Podobno Prymas sugerował wędrówkę trzech obrazów równocześnie, by Nawiedzenie zakończyło się w 2000 roku. Jednak, ostatecznie został przekonany, że Obraz Nawiedzenia jest tak bardzo „omodlonym" i zakorzenionym w świadomości katolickiego społeczeństwa, że nie można go zastępować innymi. Propozycje Komisji Maryjnej zatwierdziła Konferencja Plenarna Episkopatu Polski (21 III 1985). Uchwalono, że II Nawiedzenie diecezji i parafii zostanie oficjalnie ogłoszone listem pasterskim z okazji uroczystości Matki Bożej Królowej Polski[48].

II Nawiedzenie podjęto w nadziei, że przyczyni się do religijno-moralnej odnowy kolejnego pokolenia społeczeństwa w perspektywie przygotowania do pełniejszego przeżywania Jubileuszu Narodzenia Jezusa Chrystusa. Jan Paweł II już w pierwszej swej encyklice *Odkupiciel człowieka* nazwał ten okres przygotowania i oczekiwania na Pana dziejów u progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa nowym Adwentem i prosił, ażeby Maryja chciała trwać z nami na modlitwie podczas tego nowego Adwentu ludzkości (RH 22).

Prymas Polski Józef Glemp, ogłaszając II Peregrynację Matki Bożej, podkreślił 3 maja 1985 roku na Jasnej Górze, że będzie ona okazją do świadomego przeżywania więzi z Kościołem, a zwłaszcza z Janem Pawłem II przez świadome dążenie do pogłębiania moralnej dojrzałości chrześcijańskiej: „Będzie więc szła znanymi już sobie drogami, będzie też odwiedzała parafie, których podczas pierwszego nawiedzenia jeszcze nie było, będzie zaglądała do tych serc, z którymi się jeszcze nie spotkała, ażeby wlać w nie światło swej macierzyńskiej miłości i mądrości, ażeby ukazać swą sprawiedliwość i dobroć. W tej pracy wspoma-

[48] Królik, *Historia Nawiedzenia* (2), JG 25(2007), nr 5(259), s. 8.

ga nas wielki syn naszego narodu, który składał tutaj i w wielu innych sanktuariach zawierzenie Maryi Matce Boga – Jan Paweł II. To z nim jesteśmy złączeni. Jemu wyrażamy nasze uczucia wspólnoty, nadziei i wielkiej, niezłomnej ufności do Matki Najświętszej. Razem z nim włączamy się w pracę, która jest trudna i żmudna, wymaga samozaparcia, wymaga rzetelności, a wyraża się w słowach wypowiedzianych przez Ojca Świętego tutaj na Jasnej Górze «Naród rośnie, gdy duch jego coraz bardziej się oczyszcza. Tego żadne siły zewnętrzne nie zdołają zniszczyć». Idziemy więc z Maryją"[49].

Obraz Nawiedzenia procesjonalnie wyprowadzono 4 maja z Kaplicy Cudownego Obrazu, pod przewodnictwem przeora Jasnej Góry o. Rufina Abramka. Przejęła go jako pierwsza delegacja diecezji drohiczyńskiej wraz z bp. Władysławem Jędruszukiem. Nawiedzenie w diecezji drohiczyńskiej trwało do 15 czerwca 1985 roku.

Komisja Maryjna Episkopatu Polski poszukując klucza maryjnego dla przeżywania przez wiernych 15 lat poprzedzających 2000 rok zaproponowała egzystencjalne odczytywanie przesłania kolejnych tajemnic różańcowych w kolejnych latach. Przygotowywała ona do 1996 roku rozważania tajemnic w perspektywie Jubileuszu i aktualnych wydarzeń religijno-społecznych[50].

Z tym Nawiedzeniem wiązano nowe treści, nowe zadania, przeświadczenie, że Bóg zapewne da nowe łaski. Bogurodzica Królowa Polski, wychodząc ze swego jasnogórskiego sanktuarium po raz wtóry, aby nawiedzić wszystkie polskie parafie – „chce być przede wszystkim Matką, która idzie wszędzie tam, gdzie żyją i pracują Jej dzieci. Ile nadziei wniosła Ona w dom Zachariasza, gdy przybyła, aby odwiedzić swą krewną Elżbietę. Czyż nie jest i dziś Ona początkiem lepszego świata". Mówił o tym Jan Paweł II na spotkaniu z mieszkańcami Częstochowy 4 czerwca 1979 roku przed kościołem Świętego Zygmunta w kontekście I Peregrynacji w archidiecezji częstochowskiej[51].

NAWIEDZENIE WSPÓLNOT PARAFIALNYCH W DIECEZJACH – WYMIAR EWANGELIZACYJNY

Maryja w swoim wizerunku przybywa aby stać się przede wszystkim pomocą w widzeniu świata w całej rozciągłości. Jasnogórski Obraz Nawiedzenia w swojej ikonografii uobecnia największą z tajemnic – wcielenie Syna Bożego, która

[49] J. Glemp, *Wielka Odkupicielka Narodu*, w: tenże, *Z Jasnogórskiego szczytu. Homilie głoszone w uroczystości maryjne – 3 maja – 15 sierpnia – 26 sierpnia 1981-2002*, Jasna Góra-Częstochowa 2004, s. 91.

[50] S. Nowak, *Słowo Komisji Maryjnej na rok 1992*, JG 10(1992), nr 1(99), s. 5.

[51] Por. Jan Paweł II, *Wyjątkowe posłannictwo diecezji maryjnej*, w: Jabłoński (red.), *Jasnogórska Bogurodzica w wypowiedziach...*, s. 38.

wyraża wielkość Bożej miłości, a równocześnie, wciąż na nowo, stanowi zaproszenie dla człowieka, by stawał się coraz bardziej podobny przez miłość do swego Stwórcy. Nawiedzenie Matki Bożej stwarza jedyną w swoim rodzaju, niepowtarzalną okazję do pogłębionego przeżycia tej tajemnicy. Przy matczynej pomocy Maryi, naśladując Jej cnoty, możemy rozwijać w sobie i utrwalać synostwo Boże.

Przygotowanie Nawiedzenia w parafiach, podstawowych wspólnotach Kościoła, w każdej diecezji dzieli się na dalsze, bliższe i bezpośrednie. Z każdym z nich związana jest posługa ewangelizacyjna o różnym natężeniu i jakości. Najpierw biskup ordynariusz kieruje do diecezjan list pasterski, w którym zapowiada obok terminu trwania, miejsce rozpoczęcia, a przede wszystkim myśl przewodnią Peregrynacji, wyjaśniając jej znaczenie.

U podstaw tematów listów księży biskupów najczęściej leżała analiza pastoralna życia religijnego i społecznego w diecezji, ukazując aktualność, wagę i złożoność problemów. One miały być pierwszoplanowymi w posłudze duszpasterskiej podejmowanej w związku z Peregrynacją.

Z czasem pogłębiało się teologiczne rozumienie Nawiedzenia w kontekście Soboru Watykańskiego II i nauczania kolejnych papieży o Najświętszej Maryi Pannie, co stwarzało aktualną, nową jakość ewangelizacji. Korzystano także z wielu pozytywnych doświadczeń duszpasterskich w tym zakresie[52].

Dla ilustracji przywołajmy znaczące opracowanie materiałów duszpasterskich dla prymasowskiej archidiecezji gnieźnieńskiej, wydane w 1977 roku[53]. Wskazywano biblijne korzenie Peregrynacji w Ewangelii św. Łukasza – zamieszczono jej szerokie wyjaśnienie (Łk 1,39-48). Analiza tego tekstu ukazuje, że Nawiedzenie jest spotkaniem z Matką Wiary (Łk 1,45). Dla pełnego odczytania tekstu autorzy odsyłają do adhortacji *Marialis cultus* Pawła VI (MC 17).

Peregrynacja przede wszystkim miała być pomocą w pogłębianiu, ewentualnie odzyskiwaniu wiary przez uczestników, w tym względzie wzorem wiary pozostawała Maryja. Do tego nawiązywał Jan Paweł II, kontynuując swoje wcześniejsze nauczanie kardynalskie. Już w czasie rekolekcji watykańskich, z udziałem Pawła VI, w marcu 1976 roku, nie omieszkał wskazać, że przez Peregrynację Maryja przewodzi Ludowi Bożemu w wierze. Mówił o Nawiedzeniu w Polsce:

---

[52] B. Pylak, *Teologiczno-duszpasterskie założenia peregrynacji Matki Bożej Jasnogórskiej*, „Homo Dei" 1972 nr 41, s. 3-20; A. Solak, *Apologetyczno-duszpasterski wymiar nawiedzenia MBCz na przykładzie parafii Mielec,* „Studia Claromontana" 18(1998), s. 395-435; S. Grzybek, *Teologiczne podstawy peregrynacji Matki Bożej Częstochowskiej*, w: tenże (red.), *Maryja Matka Narodu Polskiego*, Częstochowa 1983, s. 282-291; por. S. Strzelecki, *Motywy teologiczne i duszpasterskie nawiedzenia Matki Bożej w Jej Jasnogórskim Obrazie*, JG 5(1987), nr 12(50), s. 25-31.

[53] „Studia Gnesnensia", t. 4, Gniezno 1978.

„wprowadzamy Maryję do poszczególnych parafii i wspólnot Ludu Bożego jako Pierwszą z wierzących, Tę, która przewodzi temu Ludowi w pielgrzymce wiary, jak się wyraża Sobór Watykański II (KK 58). Miłość i cześć, jaką otaczamy Jej Jasnogórską Ikonę, jakby tajemniczy znak macierzyńskiej obecności Bogarodzicy na ziemi polskiej, sprawia, że w poszczególnych parafiach odtwarza się niejako to pierwsze Nawiedzenie. A kiedy, po odczytaniu perykopy z pierwszego rozdziału Ewangelii wg św. Łukasza, wszyscy licznie zgromadzeni podejmują śpiew «Magnificat», jakby Maryja użyczyła im swoich własnych słów. Kryje się w tym zaś jeszcze głębsze pragnienie, aby użyczyła tej wiary, z jaką wypowiadała w Ain-Karim dziękczynne swoje słowa: Ona – Matka Wcielonego Boga, abyśmy przez uroczystość Nawiedzenia osiągnęli szczególne uczestnictwo w wierze Maryi, które pozwoli nam niezachwianie wytrwać przy Chrystusie. «Błogosławiona jesteś, któraś uwierzyła! (Łk 1,45)»”[54].

W materiałach archidiecezji prymasowskiej, zaktualizowany został kolejny aspekt Nawiedzenia. Jest ono spotkaniem z Matką Życia (Łk 1,42.44). Bóg chciał, aby Maryja była pośredniczką tych darów, które od Niego pochodzą, szczególnie pośredniczką daru życia Bożego. Konstytucja dogmatyczna o Kościele, ogłoszona przez Sobór Watykański II, w rozdziale VIII *Błogosławiona Maryja Dziewica Boża Rodzicielka w tajemnicy Chrystusa i Kościoła* (KK 52-69), wskazuje najściślejszy związek zachodzący między Chrystusem Wcielonym i Mistycznym a Matką Najświętszą. W niektórych diecezjach, mając na uwadze integralne rozumienie życia, po modlitwie kończącej Mszę świętą, na rozpoczęcie Nawiedzenia, zaprasza się matki oczekujące potomstwa przed ołtarz dla otrzymania uroczystego błogosławieństwa[55].

Kolejny aspekt Nawiedzenia to spotkanie z Maryją Pomagającą (Łk 1,39-40.56). Z woli Bożej Matka Najświętsza troszczy się o to, aby wszyscy otrzymali jak największy udział w owocach Odkupienia. Nie zapomina także o codziennych troskach materialnych – jak to miało miejsce u św. Elżbiety i na godach w Kanie. Dlatego do Błogosławionej Dziewicy stosuje się w Kościele tytuły: Orędowniczki, Wspomożycielki, Pomocnicy (KK 62).

Nawiedzenie jest spotkaniem z Matką Wielbiącą Boga (Łk 1,46-47). Adhortacja *Marialis cultus* w ten sposób wyjaśnia te słowa: „Maryja jest następnie «Dziewicą modlącą się». Pokazuje to jasno nawiedzenie Matki poprzednika Chrystusa – Elżbiety, kiedy to wznosi do Boga pieśń chwały, pokory, wiary i nadziei. To wszystko bowiem wyraża pieśń «Magnificat» (por. Łk 1,46-55), która

[54] K. Wojtyła, «*Znak, któremu sprzeciwiać się będą*», Poznań-Warszawa 1976, s. 37.

[55] R. Pierskała, *Błogosławieństwa związane z misterium życia i macierzyństwa*, „Liturgia Sacra” 3-4(1995), s. 134.

jest główną modlitwą Maryi i właściwym hymnem mesjańskim i w której odzywa się zarazem świąteczna radość starego i nowego Izraela" (MC 18)[56].

Homiletyczna i katechetyczna prezentacja odniesień biblijnych Nawiedzenia Maryi miała służyć pomocą w przeżywaniu spotkania z osobą Maryi, jako wzorem życia chrześcijańskiego.

Biskupi często starali się zawrzeć przesłanie Peregrynacji w formie haseł, żeby ułatwić percepcję istotnych treści szerokim kręgom wiernych. Temu służyły również okolicznościowe hymny, pieśni i rozszerzone wersety Antyfony Apelu Jasnogórskiego. Przykładowo, w diecezji szczecińsko-kamieńskiej, która przeżywała nawiedzenie w latach 1990-1991, gdzie bp Kazimierz Majdański troskę o zdrowe rodziny uważał za pierwszoplanową, błagano Maryję: *Jasnogórska Matko Kościoła, ocal miłość i życie*[57]. W archidiecezji wrocławskiej Peregrynacja (1993-1994) przebiegała pod hasłem: *Z Maryją budujemy żywą wspólnotę Kościoła*. W diecezji zielonogórsko-gorzowskiej (1991-1992) *Maryjo, umocnij naszą wiarę*, w radomskiej (2006-2007) *Maryjo, bądź Matką naszych rodzin.*

Ordynariusz diecezji zielonogórsko-gorzowskiej, bp Józef Michalik, aktualnie arcybiskup, metropolita przemyski i przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, 2 lutego 1991 roku, podczas Peregrynacji wzywał wiernych do odważnego wyznawania wiary, także przez umieszczanie znaku krzyża w miejscach publicznych. Miało to służyć przełamaniu narzucanego stereotypu w okresie totalitaryzmu komunistycznego, że „religia jest sprawą prywatną", czemu towarzyszyło zastraszanie, wręcz represje wierzących ujawniających swoje przekonania. Biskup pisał do swoich diecezjan: „Przestańmy wreszcie bać się być dobrzy i uczciwi! Przestańmy wstydzić się naszej wiary i naszego chrztu. Zacznijmy mówić i działać zgodnie z nauką Ewangelii i krzyża – popatrzmy wokół siebie: na nasze mieszkania, miejsca pracy, na nasze szkoły i urzędy, na biura, koszary i posterunki policji (...) Trzeba, żeby wszędzie, gdzie pracuje człowiek wierzący, wrócił krzyż i żeby wróciła tam cała treść Ukrzyżowania, czyli prawda o godności człowieka, jego życia i pracy, bo to za takiego człowieka umarł na krzyżu Boży Syn, Syn Maryi.

Zawieszenie krzyża na centralnym miejscu naszego życia trzeba przygotować modlitwą i postanowieniem stałego naprawiania naszej, nie zawsze czystej mowy i naszego, nie zawsze chrześcijańskiego postępowania"[58].

---

[56] S. Wyszyński, *Wskazania pasterskie do kapłanów przed Nawiedzeniem Jasnogórskiej Pani*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej" 1977, nr 6, s. 123; B. Wojtuś, *Założenia teologiczno-duszpasterskie Nawiedzenia Matki Bożej*, „Studia Gnesnensia", t. 4, Gniezno 1978, s. 58n.

[57] K. Majdański, *Jasnogórska Matko Kościoła ocal miłość i życie*, JG 8(1990), nr 12(86), s. 47-53.

[58] J. Michalik, *List pasterski z 2.02.1991*, JG 9(1991), nr 9(95), s. 30.

W czasie, gdy w Polsce ugrupowania lewicowe zmagały się o uchwalenie ustawy zezwalającej na pozbawienie życia poczętego dziecka z tzw. „motywów społecznych", ordynariusz diecezji zielonogórsko-gorzowskiej wzywał do opowiadania się za życiem jako darem Bożym: „Jest jeszcze druga ważna sprawa, do której trzeba w tych tygodniach powracać intensywniej, aby wyprostować zafałszowane myślenie. Chodzi o sejmowy projekt ustawy o ochronie prawnej poczętego życia (...). Prawa do zabijania nie ma nikt. I nie pomogą krzyki, manifestacje ani sondaże opinii publicznej. Zabicie drugiego człowieka jest grzechem ciężkim, jest śmiercią zadaną istnieniu ludzkiemu. (...) Chrystus potrzebuje dziś Waszego głosu, zdecydowanego świadectwa, ofiary i modlitwy, aby mógł światłem łaski rozświetlić każde, nawet najzatwardzialsze sumienie"[59].

Biskupi, świadomi że posługa ewangelizacyjna duszpasterzy miejscowych i katechetów w dużym stopniu zależała od ich przygotowania, zwołują spotkania informacyjne i formacyjne – diecezjalne, rejonowe i dekanalne. Niektóre diecezje organizowały sympozja naukowe i publikowały teksty referatów. Wymieńmy archidiecezję przemyską, w której 23 października 2002 roku odbyło się sympozjum mariologiczne z udziałem najwybitniejszych polskich teologów. Wygłoszone referaty wydano w formie książkowej a także umieszczono na stronach internetowych. W ostatnim czasie korzystną sytuację dla ewangelizacji związanej z Peregrynacją stwarza możliwość ogłaszania tekstów w Internecie[60].

W propozycjach duszpasterskich, przygotowywanych w wielu diecezjach, coraz więcej miejsca znajdowała pogłębiana przez Jana Pawła II refleksja teologiczna nad nauczaniem Soboru Watykańskiego II o Maryi w tajemnicy Chrystusa i Kościoła, m.in. w materiałach diecezji tarnowskiej (2000-2001), gdzie, w świetle nauczania Ojca Świętego, starano się kształtować maryjność w myśl zasady *przez Maryję do Jezusa w Kościele*[61].

W ciągu prawie dwudziestu siedmiu lat Jan Paweł II określał i tworzył w znacznym stopniu treści nowej ewangelizacji przez dokumenty i wypowiedzi, związane również z Jasną Górą – rozwijał jasnogórską mariologię[62].

Odwołując się do nauczania Papieża należy przywołać jego wypowiedź zawartą w liście na rozpoczęcie roku Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry. Jan Paweł

---

[59] *Tamże*.

[60] Peregrynacja w archidiecezji przemyskiej odbywała się w dniach: 24 VIII 2002-18 XII 2003. W. Siwak (red.), *Kościół czci Matkę swego Pana*. Sympozjum mariologiczne zorganizowane przez Wyższe Seminarium Duchowne w Przemyślu 23 października 2002 r., Przemyśl 2003.

[61] S. Sojka (red.), *Druga Peregrynacja Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w diecezji tarnowskiej 15 IV 2000-11 X 2001. Materiały duszpasterskie*, Tarnów 2000, s. 9.

[62] Jabłoński (red.), *Jasnogórska Bogurodzica w wypowiedziach...*

II ukazał rolę Obrazu Jasnogórskiego w urzeczywistnianiu obecności Maryi w życiu Chrystusa i Kościoła a także narodu. Taką funkcję spełnia również Obraz Nawiedzenia: „Sobór Watykański II za naszych czasów głosi Maryję Dziewicę Bożą Rodzicielką obecną w tajemnicy Chrystusa i Kościoła. O tej obecności mówi słowami najwyższego autorytetu nauczycielskiego, (...) macierzyńska obecność Maryi stała się dla nas szczególnie wyczuwalna poprzez Obraz Jasnogórski.

Czyż znaczenie obrazu, wizerunku, nie polega na tym, ażeby uobecniać – ażeby czynić obecną – osobę, którą przedstawia? (...) wedle właściwej proporcji trzeba je zastosować i do tej Świętej Ikony, która od sześciuset lat w sposób szczególny «uobecnia»: czyni obecną Bogarodzicę pośród wszystkich ludzi, którzy Ją nieustannie otaczają. Czyni Ją obecną pośród całego Ludu, który w kontekście swych dziejowych doświadczeń – trudnych doświadczeń – nabrał i stale nabiera głębokiego przeświadczenia, że Matka Chrystusa jest mu dana jako «szczególna pomoc i obrona».

Czyż (...) nie można powiedzieć, że głoszona przez Sobór obecność Maryi w tajemnicy Chrystusa i Kościoła uzyskuje swój szczególny wyraz na ziemi polskiej za pośrednictwem Jasnogórskiego Obrazu?

Maryja, która po macierzyńsku przewodniczy całemu Ludowi Bożemu w jego ziemskiej wędrówce: w pielgrzymowaniu wiary, nadziei i miłości (por. KK 58 i 68) – przewodniczy synom i córkom ziemi polskiej w tym samym pielgrzymowaniu za pośrednictwem swego Jasnogórskiego Wizerunku.

Czyż szczególnym tego wyrazem nie stała się w czasie milenijnym pielgrzymka wiernej kopii tegoż Obrazu – poświęconej przez papieża Piusa XII – poprzez wszystkie diecezje i parafie: miasta, wsie i osiedla całej naszej Ojczyzny? A także wśród rodaków na emigracji?”[63]

Bezcennym wkładem dla teologicznego i duszpasterskiego pogłębienia tej formy kultu maryjnego stały się zwłaszcza przesłania papieskie, kierowane do poszczególnych diecezji z racji Nawiedzenia. Ojciec Święty zwracał w nich uwagę na aktualne problemy, którymi żyją Kościoły lokalne. W wielu listach, telegramach podkreślał, że możliwości rozwiązania trudnych spraw, nie tylko religijnych, zależą od osobistej więzi wiernych z Chrystusem. Maryja pomaga odnaleźć drogę wiodącą do Chrystusa: „Równocześnie proszę Matkę Chrystusa i Matkę naszą, aby – przez swoje Macierzyństwo – była dla moich braci i sióstr natchnieniem w pracy nad sobą, w wewnętrznej przemianie ducha, w wytrwałym budowaniu własnego człowieczeństwa na fundamencie Wiary, Nadziei i Miłości, w praktykowaniu trzeźwości i przezwyciężaniu wszelkiego zła do-

[63] *List Jana Pawła II na Jasnogórski Jubileusz*, „L’Osservatore Romano” 3(1982), nr 1(25), s. 1.3.

brem; aby pomagała każdemu odnaleźć drogę wiodącą do Chrystusa, Odkupiciela człowieka, i do prawdziwej jedności w Wierze"[64].

W liście do archidiecezji krakowskiej, przygotowującej się równocześnie (1998-2000) do obchodów tysiąclecia istnienia lokalnego Kościoła krakowskiego, wskazywał, że troska macierzyńska Maryi sprowadza się nade wszystko do jednego: „aby Chrystus żył w naszych duszach i duszach przyszłych pokoleń"[65].

Zwracając się do diecezji podejmujących Peregrynację Jan Paweł II niekiedy nawiązywał do pielgrzymki, którą odbył na jej terenie. Potwierdzał podejmowany wówczas temat, jako szczególnie ważny. Na przykład w liście do diecezji tarnowskiej: „Pragnę raz jeszcze powtórzyć słowa, które wypowiedziałem do was w Starym Sączu podczas moich ubiegłorocznych odwiedzin diecezji tarnowskiej: «nie lękajcie się być świętymi! Uczyńcie kończący się wiek i nowe tysiąclecie erą ludzi świętych. (...) Niech Ta, którą nazywamy Wspomożeniem Wiernych, prowadzi was do swego Syna i wyprasza u Niego łaskę świętości»"[66].

Bezpośrednie przygotowanie wiernych w parafii do przeżycia Peregrynacji miało zróżnicowany charakter. Przykładowo przypomnijmy, że w archidiecezji wrocławskiej (1963-1964) na dwa miesiące przed Nawiedzeniem parafii wygłaszano kazania w każdą niedzielę na temat celu i zadań, jakie mają być podczas Peregrynacji dokonane. Przygotowanie bliższe obejmowało głoszenie kazań na wszystkich Mszach świętych w cztery niedziele przed dniem Nawiedzenia. Bezpośrednie przygotowanie stanowiły misje lub rekolekcje[67].

W innych diecezjach przygotowanie obejmowało tzw. nowennę dziewięciu miesięcy. W jedną z niedziel miesiąca podejmowano w kazaniach tematy związane ze zbliżającym się Nawiedzeniem. Niekiedy kazania poświęcano poszczególnym fragmentom roty Jasnogórskich Ślubów Narodu. Tak było m.in. w archidiecezji lubelskiej, gdzie przez dziewięć miesięcy: (14 XII 2003--8 VIII 2004), przygotowywano się do Peregrynacji przez kazania wygłaszane w kościołach w drugą niedzielę miesiąca. Tę samą tematykę podejmowano w katechezach szkolnych na wszystkich poziomach nauczania. Wszystko to dokonywało się w kontekście hasła Peregrynacji z Apokalipsy *Oto czynię*

---

[64] Jan Paweł II, *Telegram z okazji Drugiego Nawiedzenia wszystkich diecezji w Polsce przez Matkę Bożą w kopii Jasnogórskiego Obrazu*, „Wiadomości Diecezji Podlaskiej" 54(1985), nr 6, s. 169.

[65] Jan Paweł II, *List z okazji Peregrynacji Jasnogórskiego Wizerunku – na ręce ks. kard. F. Macharskiego...*

[66] Jan Paweł II, *List do diecezji tarnowskiej z okazji nawiedzin Obrazu Jasnogórskiego (Watykan 19 marca 2000)*, w: Jabłoński (red.), *Jasnogórska Bogarodzica w wypowiedziach...*, s. 275.

[67] W. Szetelnicki, *Nawiedzenie Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w archidiecezji wrocławskiej*, Rzym 1971, s. 48-49.

wszystko nowe (Ap 21, 15)[68]. W niektórych parafiach diecezji radomskiej przygotowanie obejmowało dziewięć tygodni poprzedzających przybycie Obrazu do parafii[69].

Podczas Peregrynacji w przepowiadaniu nawiązywano do programu duszpasterskiego Kościoła w Polsce, duszpasterstwo maryjne bowiem stanowiło integralną część duszpasterstwa ogólnego. Wyjątkowych inspiracji dostarczały przemówienia Ojca Świętego i encyklika *Redemptoris Mater* ogłoszona na Rok Maryjny (1987-1988), a także katechezy maryjne wygłaszane w latach 1995-1997[70]. W latach 1990-2000, przed Jubileuszem 2000-lecia Chrześcijaństwa, program duszpasterski w Polsce był poświęcony sakramentom świętym. W związku z bezpośrednim przygotowaniem do Jubileuszu Roku 2000 i opublikowaniem listu Jana Pawła II *Tertio millennio adveniente* podjęto tematy: Osoba Jezusa Chrystusa – Jedynego Zbawiciela świata, Duch Święty i Jego obecność w Kościele oraz wiara w Boga Ojca. Dziewięcioletni cykl tematyczny programów duszpasterskich zamknął ostatni temat poświęcony Wielkiemu Jubileuszowi *Te Deum laudamus*. Na przełomie tysiącleci (2000-2001) wyzwaniem dla duszpasterskiej pracy w polskim Kościele stała się nowa ewangelizacja u progu trzeciego tysiąclecia w życiu parafii, rodziny oraz w aspekcie życia społeczno-politycznego[71].

W ewangelizacyjnej posłudze, przygotowującej bezpośrednio wspólnotę parafialną do przeżycia Nawiedzenia, niewątpliwie podstawowe zadanie spełniają rekolekcje lub misje, prowadzone często przez przedstawicieli zakonów i zgromadzeń[72]. Trzeba podkreślić, że ewangelizacja, kontynuowana podczas obecności Obrazu Jasnogórskiego w nawiedzanym kościele, zdaje się mieć wyjątkowy charakter – kościół ze wspólnotą staje się w tym czasie sanktuarium (głosi się Ewangelię, celebruje Eucharystię, sprawuje sakrament pojednania). Sam wizerunek Matki Bożej Nawiedzającej zawiera treści ewangelizacyjne, wpisane są bowiem w niego podstawowe zbawcze prawdy wiary[73].

---

[68] S. Sieczka, K. Tolla (red.), *Wademecum nawiedzenia kopii Obrazu Jasnogórskiego w archidiecezji lubelskiej*, Lublin 2004, s. 133-176; M. Zając, *Katecheza maryjna w Polsce w latach 1905--2005*, Lublin 2006, s. 266n.

[69] W parafii Lipsko. Informacja uzyskana od ks. Sławomira Olaka.

[70] Jan Paweł II, *Katechezy maryjne...*

[71] P. Kurzela, *Komisje Konferencji Episkopatu Polski. V. Komisja Duszpasterstwa*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, kol. 462-463.

[72] W archidiecezji wrocławskiej w czasie I Peregrynacji redemptoryści prowadzili w 388 (64%) spośród 601 parafii misje i rekolekcje przed Nawiedzeniem. W. Szetelnicki, *Nawiedzenie Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w archidiecezji wrocławskiej*, Rzym 1971, s. 131-187.

[73] Z. S. Jabłoński, *Ikona Jasnogórska. Przesłanie teologiczne i duchowe*, „Arteria" Rocznik Katedry Sztuki Wydziału Nauczycielskiego Politechniki Radomskiej, 2007, nr 5, s. 28-36.

Wtedy Jasna Góra w swej tajemnicy przychodzi niejako do parafii. Jan Paweł II podkreślał, że sanktuarium jasnogórskie staje się szczególnym miejscem ewangelizacji. Jasnogórska ewangelizacja ma wymiar maryjny i dzięki temu, jak mówił papież: „Słowo Dobrej Nowiny uzyskuje tutaj jakąś wyjątkową wyrazistość, a jednocześnie zostaje jakby zapośredniczone przez Matkę". To macierzyńskie pośredniczenie Maryi sprawdza się w czasie Jej pobytu, uczestnicy stają się bardziej dyspozycyjni do przyjęcia przesłania ewangelicznego.

Temat matczynej obecności Maryi Matki naszej i Chrystusa rozwinął Ojciec Święty w dalszym ciągu jubileuszowej homilii: „(...) drodzy Bracia i Siostry, umiłowani Rodacy, wśród tego wszystkiego mamy na Jasnej Górze Matkę. Jest to Matka troskliwa, tak jak w Kanie Galilejskiej. Jest to Matka wymagająca – tak jak każda dobra matka jest wymagająca. Jest to jednak równocześnie Matka wspomagająca: w tym się wyraża potęga Jej macierzyńskiego Serca. Jest to wreszcie Matka Chrystusa – tego Chrystusa, który, wedle słów św. Pawła, mówi stale wszystkim ludziom i wszystkim ludom: «Nie jesteś już niewolnikiem, lecz synem. Jeżeli zaś synem, to i dziedzicem z woli Bożej»" (Ga 4,7)[74]. Tego pośrednictwa macierzyńskiego doświadczają uczestnicy Peregrynacji, żeby stawać się synami Bożymi.

Aktywna obecność Maryi w dziejach zbawienia wskazuje na Jej fundamentalną rolę. W Jej *fiat* nabrało mocy twórczych zaangażowanie człowieka w wielkie plany zbawcze Nowego Przymierza, jak przypomniał Jan Paweł II w telegramie z okazji Nawiedzenia w Białymstoku. Zatem „musimy być przekonani pewnością wiary, że wszystkie «słowa powiedziane od Pana» wypełniają się i wypełnią aż do końca. Przekonanie to i waszą wiarę odnowicie w obliczu Tej, która w pielgrzymowaniu przez wiarę, nadzieję i miłość poprzedza do domu Ojca wszystkich wędrowców i otacza ich macierzyńską troską"[75].

Właśnie Matka Jezusa Chrystusa, w swoim Obrazie Nawiedzenia, „przejdzie (...) całą Polskę, parafię po parafii, aby przez swą słodką obecność odnowić oblicze naszej ziemi, na wielką chwilę Tysiąclecia Chrześcijaństwa Polski"[76]. Ta posługa była wkładem w wielkie dziękczynienie za narodowy dar chrztu świętego, a jednocześnie zawierzeniem Jej nadchodzącej przyszłości. Polska winna

---

[74] Jan Paweł II, *Jasnogórska ewangelizacja wolności*, „L'Osservatore Romano", wyd. polskie 4(1983), numer nadzwyczajny, s. 31.

[75] Jan Paweł II, *Na Nawiedzenie Obrazu Jasnogórskiego*, w: Jabłoński (red.), *Jasnogórska Bogarodzica w wypowiedziach...*, s. 265.

[76] S. Wyszyński, *Maryja zaczęła zwyciężać w polskiej ziemi*, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 4 (1958), Warszawa 2002, s. 50.

być szczególnie maryjna, ta droga bowiem sprawdziła się w bogactwie otrzymywanych łask[77].

Wydanie na świat, w ludzkim ciele Syna Bożego, nie zamyka posługi macierzyńskiej Maryi. Pozostaje ona na zawsze Matką w porządku zbawienia. „Związana wolą Bożą z dziejami miłości Bożej na ziemi – mówił kard. S. Wyszyński w Gnieźnie – Matka pięknej miłości nie może być nieobecna. Wyczuwamy, że Jej macierzyństwo jest ciągle czynne i aktywne"[78]. Pogłębił je jeszcze bardziej znak Kalwarii i obdarowania ludzi Matką paschalnego zbawienia, która stała się w wierze gwarantem pełni eschatologicznej.

Maryja zawsze zatroskana jest o swe dzieci. W każdej sytuacji pragnie być obecna ze swoją macierzyńską miłością, z bogactwem wypraszanych łask. Jednak ma Ona szczególne odniesienie do całej społeczności pielgrzymującego Ludu Bożego Nowego Przymierza. Przecież to Ciało Mistyczne Jej Syna. Dlatego z całą pewnością, zdaniem kard. K. Wojtyły, „Nawiedzenie Matki Bożej Jasnogórskiej jest szczególnym przejawem macierzyńskiej troski o Kościół. Jest przejawem czynnej obecności Maryi w Kościele na ziemi naszej"[79]. Ten eklezjalny wymiar macierzyństwa Maryi wybrzmiał szczególnie twórczo w nadaniu Jej przez Pawła VI na zakończenie III Sesji Soboru Watykańskiego II tytułu: Matka Kościoła.

Maryja, jako Matka spełnia nadal swe macierzyńskie powołanie w Kościele, jednocześnie w wielu jego strukturach, a przede wszystkim wobec ochrzczonych: „Nawiedzenie ukazało, i stale ukazuje, czym jest ta rzeczywista macierzyńska obecność Bogarodzicy w tajemnicy Chrystusa i Jego Kościoła. Wychodząc ze swego jasnogórskiego sanktuarium, ażeby nawiedzić po kolei wszystkie polskie parafie w poszczególnych diecezjach, Maryja okazała się nam wszystkim w sposób szczególny Matką. Matka bowiem nie tylko oczekuje na swoje dzieci we własnym domu, ale idzie za nimi wszędzie, gdzie one zakładają swoje domy. Wszędzie tam, gdzie żyją, gdzie pracują, gdzie tworzą swoje rodziny, gdzie bywają przykute do łoża boleści – a nawet tam, gdzie schodzą na manowce, gdzie zapominają o Bogu, gdzie sumienia mają obciążone grzechem..."[80]. Ta macierzyńska wszechobecność, jak nazywa ją ks. bp Andrzej F. Dziuba, jest

---

[77] A. F. Dziuba, *Z myśli mariologicznej i maryjnej Jana Pawła II oraz kard. S. Wyszyńskiego i kard. J. Glempa, prymasów Polski*, w: Jabłoński (red.), *Peregrynacja Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej...*, s. 180n.

[78] Cyt. za: *tamże*, s. 181.

[79] K. Wojtyła, *Kazanie na zakończenie nawiedzenia Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej*, w: *Wojtyła, Oto Matka twoja*, s. 168.

[80] Jan Paweł II, *Wyjątkowe posłannictwo Diecezji Maryjnej*, w: S. Dziwisz (red.), *Jan Paweł II na ziemi polskiej*, Libreria Editrice Vaticana 1979, s. 82.

nadzieją szczególnie owocną w urzeczywistnianiu się zbawienia podczas Peregrynacji. Możemy mówić o eklezjalnym macierzyństwie Maryi.

W Polsce obecność Maryi przybiera znamiona niezwykle twórcze i dynamiczne. „Jest to nade wszystko tajemnica obecności – obecności Matki Boga-Człowieka w życiu całej rodziny ludzkiej, a bezpośrednio w życiu naszego narodu. Czujemy tę macierzyńską obecność, otaczając Obraz Jasnogórski czcią i miłością. Przed nim odnajdujemy od pokoleń naszą tożsamość narodową i naszą chrześcijańską żywotność. Przed nim Kościół i naród odnajduje swoją duchową jedność i solidarność"[81]. Ta harmonia spotkania społeczności, nadprzyrodzonej i ziemskiej, zrodziła na przestrzeni dziejów niezwykły organizm zaofiarowany ludziom – narodową tożsamość Polaków.

Podczas Nawiedzenia parafii sprawowana jest Eucharystia, która stanowi szczyt i źródło budowania wspólnoty parafialnej, według formularza Mszy świętej o Matce Bożej Jasnogórskiej lub Królowej Polski proklamowane są teksty biblijne związane z tymi uroczystościami. Doczekały się one papieskiej interpretacji, zwłaszcza podczas drugiej pielgrzymki Jana Pawła II na Jasną Górę (18-19 VI 1983). Ojciec Święty, nawiązując wówczas także do aktualnego tematu wolności (stan wojenny), wskazał na jej wymiar religijny, który niesie skutki społeczne. Maryja Jasnogórska, Królowa Polski, uczestniczy w urzeczywistnianiu wolności, jaką obdarowuje człowieka Chrystus według słów św. Pawła: *Nie jesteś już niewolnikiem, lecz synem* (Ga 4,4). Wolność osoby stanowi fundament wolności narodu. Sanktuarium jasnogórskie jest miejscem ewangelizacji wolności dzięki macierzyńskiej obecności Maryi[82]. Ojciec Święty ma na uwadze integralne pojęcie wolności.

Wówczas dokonują się: nawrócenia z niewiary lub powroty do praktyk religijnych po latach zaniedbań; podejmowane są decyzje o uporządkowaniu życia małżeńskiego. We wszystkich diecezjach miały miejsce tzw. sanacje: osoby żyjące w związkach niesakramentalnych decydowały się nieraz po latach na zawarcie sakramentu małżeństwa. W tej sytuacji biskupi wydawali specjalne uprawnienia proboszczom do przyśpieszonego trybu przeprowadzania formalności związanych z udzieleniem sakramentu małżeństwa. Przykładowo w diecezji częstochowskiej (1979-1980), z racji Nawiedzenia pobłogosławiono 243 pary małżeńskie; 207 par żyło w ramach kontraktu cywilnego, a 36 nie miało żadnego ślubu. Liczba 243 zawartych małżeństw nie jest kompletna, ponieważ niektórzy proboszczowie w sprawozdaniach niedookreślili, ile małżeństw pobłogosławiono. Np. w dokumentacji z parafii Świętego Jakuba w Częstochowie czytamy:

[81] Jan Paweł II, *Abyście z powierzoną sobie owczarnią nie utracili nigdy wolności ducha. Ad limina apostolorum*, w: Jabłoński (red.), Jasnogórska Bogarodzica w wypowiedziach..., s. 18.

[82] Jan Paweł II, *Jasnogórska ewangelizacja wolności*, „L'Osservatore Romano" 4(1983), numer nadzwyczajny, s. 30-33.

„nastąpiło zawarcie kilku sakramentalnych związków małżeńskich, dotychczas zaniedbanych”[83].

Spotkanie z Maryją, wzorem dojrzałego chrześcijanina, stało się dla wielu okazją do podejmowania postanowień, zobowiązań, znamionujących świadomą wolę zerwania z grzechem i dążenia do świętości. Nie możemy tutaj wymienić wszystkich znaczących indywidualnych i zbiorowych postanowień. Charakterystyczne pozostaje otwieranie się młodych na łaskę powołania do służby Kościołowi przez kapłaństwo czy życie zakonne. Wymieńmy przykładowo, że podczas I Peregrynacji (10 czerwca 1973-2 czerwca 1974) w diecezji kieleckiej, 71 kleryków wyznało, że Nawiedzenie miało pozytywny wpływ na ich powołanie, natomiast w przypadku 20 wpłynęło na początek decyzji i rozbudzenie powołania[84].

Ewangelizacyjna tematyka obejmująca szeroki zakres zagadnień i problemów współczesnego życia, poszerzała i pogłębiała wiedzę religijną słuchaczy. W wielu parafiach upowszechniono przy tej okazji lekturę Pisma Świętego. W konsekwencji zwiększył się także w parafiach udział w Mszach świętych w niedziele i święta, jak również przystępowanie, zwłaszcza do sakramentu pokuty, co zgodnie potwierdzają duszpasterze, stanowi wyraz ożywienia wiary i życia religijnego oraz pogłębienia pobożności.

Jan Paweł II, odwołując się do własnych doświadczeń i wspomnień, w liście skierowanym do archidiecezji krakowskiej u progu II Nawiedzenia przypomniał także prawdę teologiczną, że Maryja po macierzyńsku prowadzi wiernych do swego Syna i otwiera serca na potrzeby innych, a także uzdalnia do podjęcia decyzji o służbie Kościołowi przez kapłaństwo i życie zakonne. W czasie Peregrynacji „wszędzie obserwowaliśmy błogosławione owoce tego szczególnego spotkania dzieci Bożych z ich kochającą Matką. W dzień i w nocy wznosiła się modlitwa, przy konfesjonałach ustawiały się kolejki oczekujących na sakrament pokuty, serca napełniał dar Eucharystii. Pamiętam, jaką radość i nadzieję budził w duszpasterzach tak liczny udział wiernych – szczególnie mężczyzn – w tych czuwaniach. Ile rodzin, ile sąsiadów zaznało wtedy łaski zgody i pojednania. W ilu sercach wrażliwych zrodziła się troska o chorych, starych i osamotnionych. Ilu ludzi młodych, chłopców i dziewcząt, odnalazło w oczach Maryi potwierdzenie łaski powołania do kapłaństwa czy życia zakonnego i siłę, by wielkodusznie powtórzyć Jej *fiat* i pójść za głosem Bożego wezwania”[85].

---

[83] Cyt. za: S. Gębka, *Nawiedzenie Matki Bożej w Znaku Kopii Obrazu Jasnogórskiego w diecezji częstochowskie*j, w: Jabłoński (red.), *Peregrynacja Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej...*, s. 352.

[84] J. Śledzianowski, *Nawiedzenie Matki Bożej w diecezji kieleckiej*, Kielce 1978, s. 216.

[85] Jan Paweł II, *List z okazji Peregrynacji Jasnogórskiego Wizerunku – na ręce ks. kard. F. Macharskiego*. Castel Gandolfo. 28.09.1998, w: Z. S. Jabłoński (red.), *Jasnogórska Bogarodzica w wypowiedziach Jana Pawła II*, t. 2, s. 273.

Łączył się z tym wzrost poczucia odpowiedzialności za Kościół, nie tylko w ramach wspólnoty parafialnej oraz aktywność apostolska. Duszpasterze potwierdzają, że te przemiany z zasady przewyższają ich przedsięwzięcia organizacyjne.

Apostolstwo świeckich ujawniało się w czasach totalitaryzmu przez przełamywanie bariery strachu i wykazywanie wielkiej odwagi cywilnej. Mimo grożących represji dekorowano ulice, domy, na wsiach brano udział w banderiach, uroczystych procesjach, gdzie każdy mógł być rozpoznany ze zdjęć robionych przez stróżów ówczesnej władzy[86]. Trudna sytuacja ekonomiczna, kłopoty z zaopatrzeniem w podstawowe artykuły, niepewność jutra, rygory stanu wojennego, wszystko to niewątpliwie zmuszało ludzi do skupienia uwagi na rozwiązywaniu problemów dnia bieżącego i utrudniało aktywne uczestniczenie w uroczystościach Nawiedzenia. A jednak, mimo to zdecydowana większość mieszkańców decydowała się na aktywny udział w świętowaniu, przeżyciu uroczystości peregrynacyjnych.

Wraz z manifestowaniem przynależności do Kościoła i trwania z nim w jedności przez przeżywanie wspólnych treści, trzeba docenić wspólnotowo-twórczą rolę Peregrynacji wyrażającą się w organizacji przebiegu tego wydarzenia. Wierni stawali się podmiotem przedsięwzięć związanych z Peregrynacją. Przy tej okazji należy zauważyć, że to upodmiotowienie świeckich w Kościele w Polsce wyprzedzało w pewnym stopniu pogłębione nauczanie Stolicy Apostolskiej, dotyczące miejsca świeckich w Kościele, szczególnie w okresach natężonej walki z Kościołem[87].

Zmagania o należne prawa do wolności religijnej były zróżnicowane w zależności od sytuacji lokalnej. Diecezją doświadczającą wyjątkowych trudności była diecezja przemyska, kierowana przez bp. Ignacego Tokarczuka, który wykazywał m.in. dużo inicjatywy w zakresie wznoszenia kościołów i kaplic wbrew zakazom władz państwowych. Zauważmy, że Nawiedzenie odbywało się bez Obrazu, a jedynie z symbolami peregrynacyjnymi (8 III 1970-11 VII 1971). Wierni niekiedy skazani bywali na przyjmowanie postaw heroicznych, dawanie świadectwa, za co spotykały ich surowe kary. Biskup I. Tokarczuk w Jaśle, podczas uroczystości peregrynacyjnej, mówił: „Dzisiaj, 25 lat po wojnie, w atmosferze walki z religią, człowieka za pomoc w dekorowaniu kaplicy, za to, że się przyznał do Boga, wyrzucono z pracy. To jest hańba w XX wieku społeczeństwa

[86] A. Szypuła, *Peregrynacja Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w diecezji przemyskiej w latach stanu wojennego 1982-1983*, Rzeszów 1996, s. 111.

[87] Sobór Watykański II, Dekret o apostolstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* (1962); Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Christifideles laici* (1988).

kulturalnego. Można u dzikusów robić takie rzeczy a nie u nas. Mówię o tym z boleścią, a wy wiecie, co macie myśleć"[88].

Represje trwały jeszcze w latach 80., m.in. na terenie diecezji częstochowskiej (24 VI 1979-12 X 1980). Katolicy składali świadectwa wiary, przez dekoracje domów, udział w uroczystościach w strojach zawodowych (mundurach), że powinny być uszanowane ich prawa do wolności religijnej, władze bowiem starały się wpływać na obniżenie splendoru Peregrynacji[89].

Pogłębianiu maryjności, znaczonej zewnętrzną aktywnością, miały służyć maryjne akty zawierzenia diecezji, parafii, rodzin czy różnych grup społecznych. Stanowią one w większości przejaw maryjności o wymiarze eklezjalnym i równocześnie pełnią funkcję formacyjną. Służą kształtowaniu przechodzenia od postawy asekuracji do odpowiedzialności za społeczności w wymiarze rodzinnym, środowiskowym, parafialnym i ogólnokościelnym.

Na przestrzeni półwiecza miała miejsce pewnego rodzaju ewolucja, bardziej terminologiczna niż treściowa. Prymas Tysiąclecia totalne oddanie się Maryi do dyspozycji nazywał terminem: „oddanie". Jan Paweł II, już jako kardynał, częściej używał określenia: „zawierzenie". W pierwszych latach Peregrynacji ponawiano w parafiach Śluby Jasnogórskie. W archidiecezji wrocławskiej (1963-1964) akty oddania składali tylko duchowni przy przekazywaniu Obrazu z jednego dekanatu do drugiego. Najczęściej wypowiadali go dziekani, co spotykało się z dużym uznaniem wiernych, odczytujących je jako modlitwę za swoich parafian[90].

Akty zawierzenia z czasem zawierały dojrzalszą treść teologiczną, ukierunkowane na kształtowanie postaw eklezjalnych. W diecezji radomskiej, podczas Peregrynacji (2006-2007), która odbywała się pod hasłem *Maryjo, bądź Matką naszych rodzin* modlitwy zawierzenia wypowiadane we wspólnotach parafialnych kształtowały się w tymże duchu[91]. Dominowało w nich błaganie: „Użycz naszym rodzinom łaski głębszej miłości i poszanowania budzącego się życia. Strzeż nasze rodziny i wspólnoty, by zawsze trwały w pokoleniowej zgodzie i błogosław dziełu wychowywania ludzi młodych i dzieci. Weź w swą opiekę ludzi w podeszłym wieku, cierpiących z powodu choroby czy samotności – bądź im Pocieszycielką i Uzdrowieniem na duszy i ciele. Zmarłym z naszych wspólnot rodzinnych i duchowych ukaż błogosławiony owoc żywota Twojego, Jezu-

---

[88] Cyt. za: S. Bober, *Peregrynacja Obrazu Jasnogórskiego w diecezji przemyskiej w kontekście relacji państwo-Kościół*, w: Jabłoński (red.), *Peregrynacja Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej...*, s. 324-326; por. Thiriet, *Marks czy Maryja? Komuniści i Jasna Góra...*

[89] Gębka, *Nawiedzenie Matki Bożej w znaku Kopii Obrazu Jasnogórskiego w diecezji...*, s. 348.

[90] W. Szetelnicki, *Nawiedzenie Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w archidiecezji wrocławskiej*, Rzym 1971, s. 199-201.

[91] http://www.peregrynacja.radom.opoka.org.pl/index.php?id=p_pereg.

sa"[92]. Na zakończenie Peregrynacji w tej diecezji, wypowiedziany przez bp. Zygmunta Zimowskiego akt zawierzenia Maryi przenikają myśli przewodnie Jasnogórskich Ślubów Narodu[93]. W ten sposób została niejako zawarta idea, że wypełnienie ślubowań zakłada postawę zawierzenia.

Chociaż minęło ponad 17 lat od zakończenia II Peregrynacji w ówczesnej diecezji szczecińsko-kamieńskiej (1990-1991), za znamienną, w pewnym znaczeniu reprezentatywną, należy uznać relację jednego z organizatorów, ks. Andrzeja Offmańskiego, dyrektora Wydziału Katechetycznego, aktualnie profesora Uniwersytetu Szczecińskiego: „Powtarzanie w każdej parafii aktu zawierzenia diecezji to również ukazanie solidarności eklezjalnej, utrwalanie zaś owoców nawiedzenia przez podjęcie wotum wobec życia i błogosławienie wszystkich matek, będących w stanie błogosławionym i noszących pod sercem dziecię, stanowiło odrodzenie miłości i atmosfery sprzyjającej życiu, oraz konkretne ożywienie działalności poradni rodzinnych, domów samotnej matki i funduszu życia.

Idea zawierzenia jak i nawiedzenia nie stoją na płaszczyźnie «marynizmu» – Maryja przychodzi z Synem i jest w Jego zbawcze dzieło mocno zakorzeniona, pragnie Jego, a nie swojej chwały. Stwierdzić możemy, że gdzie się rozwija zdrowa maryjność, tam kwitnie życie w pełni chrześcijańskie. «Czyńcie, cokolwiek wam mój Syn powie (...)» to maryjne przesłanie nawiedzenia, które winno trwać i po jego zakończeniu. Pastoralne przygotowanie, przeżycie i utrwalanie owoców nawiedzenia jest niczym innym, jak ugruntowaniem złożonej w ręce Maryi misji Kościoła w nowej sytuacji dziejowej. Konkretne propozycje działań duszpasterskich oparte będą zawsze na napomnieniu Maryi, na Jej miłości do swych dzieci, ale i na całkowitym i bez reszty Jej zawierzeniu:

– Ojczyzny w rodzinie narodów, z jej władzami i wszystkimi obywatelami,

– rodzin żyjących miłością, wychowawców, młodzieży i dzieci,

– Kościoła z Ojcem Świętym, powołanymi na Jego wyłączną własność i ludu Bożego,

– ludzi pracy, rolników, bezrobotnych i ubogich – ludzi kultury, służby zdrowia, chorujących"[94].

Nawiedzeniu Matki Bożej w Obrazie Jasnogórskim towarzyszą również modlitwy maryjne, które prowadzą zawsze do konkretnej bliskości z Jezusem Chrystusem w całej tajemnicy zbawienia. Najczęściej podejmowane są: *Zdro-*

---

[92] *Akt zawierzenia wspólnoty parafialnej wobec Oblicza Jasnogórskiego na zakończenie Nawiedzenia*, http://www.peregrynacja.radom.opoka.org.pl/index.php?id=l_akt

[93] *Tamże*.

[94] A. Offmański, *Peregrynacja kopii Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej nośnikiem zawierzenia*, w: Z. S. Jabłoński (red.), *Zawierzenie Maryi ku przyszłości. Sympozjum Mariologiczne*, Jasna Góra 6-8.12.1993. Jasna Góra-Częstochowa 1994, s. 97-98.

waś Maryjo, *Pod Twoją obronę*, *Anioł Pański*, *różaniec* i *Apel Jasnogórski*[95]. Stanowią one okazję do zaangażowania się świeckich, którzy prowadzą medytacje maryjne, wprowadzenia do tajemnic różańcowych. Nie pozostaje to bez wpływu na kształtowanie postaw eklezjalnych, również innych uczestników.

Głęboką teologicznie modlitwę stanowi *Anioł Pański*. Trzykrotne odmawianie lub śpiew *Zdrowaś Maryjo* poprzedza werset zapowiadający trzy podstawowe momenty *misterium incarnationis*: zwiastowanie anioła (Łk 1,26-38), zgodę Maryi (Łk 1,38) i spełnienie się wcielenia (J 1,14). Zakończeniem modlitwy *Anioł Pański* jest modlitwa – prośba o udział w chwale zmartwychwstania[96].

Bardziej bogatą tematycznie, obejmującą całą historię zbawienia jest modlitwa różańcowa. Ona towarzyszy zawsze obecności Maryi w Kościele lokalnym, zwłaszcza podczas nocnych czuwań. Różaniec ma charakter wybitnie ewangeliczny, skoncentrowany na rozważaniu tajemnicy wcielenia i odkupienia, czyli życia, męki, zmartwychwstania i chwały Chrystusa. Ubogacił go listem apostolskim *Rosarium Virginis Mariae* Jan Paweł II z wprowadzeniem tajemnic światła, a wśród nich „jasnogórskiej tajemnicy" o godach w Kanie Galilejskiej[97].

Celebracja *Apelu Jasnogórskiego* stanowi szczególną okazję do duchowej łączności z Jasną Górą. Triada słów *Apelu*: Jestem, pamiętam, czuwam, stawała się niejednokrotnie przedmiotem medytacji Jana Pawła II, zwłaszcza podczas spotkań z młodzieżą[98].

Po spotkaniu z młodzieżą świata na Jasnej Górze, żegnając się na lotnisku w Krakowie, 16 sierpnia 1991 roku, wskazał uniwersalny wymiar *Apelu* w perspektywie nowej ewangelizacji: „Słowa te przeszły wraz z nami przez próg drugiego tysiąclecia chrześcijaństwa w Polsce – i nie przestają być aktualne. Owszem, stają się aktualne w nowy, przedtem jeszcze nieznany sposób. Przybliżając się do roku 2000 po Chrystusie, zdajemy sobie sprawę z uniwersalnego zasięgu ewangelii. Zdajemy sobie szczególnie sprawę, że w niej – w ewangelii – tkwią korzenie Europy i «europejskości». (...) nieodzowne jest sięgnięcie do chrześcijańskich korzeni Europy. Na tym właśnie polega sama istota nowej

---

[95] A. Napiórkowski, *Peregrynacja Wizerunku Maryi – współtworzeniem «communio ecclesiae»*, w: Jabłoński (red.), *Peregrynacja Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej...*, s. 154n.

[96] Por. A. Krupa, *Anioł Pański*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1985, k. 613-614.

[97] Por. Z. S. Jabłoński (red.), *Światło tajemnic różańcowych w nauczaniu Jana Pawła II*. Ogólnopolskie Sympozjum Mariologiczno-Maryjne, Jasna Góra 16-17.01.2003, Jasna Góra-Częstochowa 2003.

[98] Por. Jan Paweł II, *Rozważania Apelu Jasnogórskiego*, w: Z. S. Jabłoński, *W godzinie Apelu z Janem Pawłem II*, Jasna Góra-Częstochowa 2003, s. 277-324.

ewangelizacji naszego kontynentu, a na tym kontynencie także naszego Narodu i społeczeństwa.

Słowa: «Jestem przy Tobie, pamiętam, czuwam», skierowane do Bogarodzicy, a przez Nią do Chrystusa-Odkupiciela człowieka, doskonale streszczają program tej nowej ewangelizacji i określają właściwą jej dynamikę (...) Dlatego ten Jasnogórski Apel jest nadal aktualny"[99].

Niejednokrotnie Jan Paweł II *Apel Jasnogórski* czynił, w różnych kontekstach, modlitwą zawierzenia, dlatego też można mówić, że jest on wezwaniem do postawy zawierzenia Bogu na wzór Maryi. Jej aktualizację ułatwiają wiernym transmisje *Apelu* z Jasnej Góry o godz. 21.00. Warto zauważyć, że dzięki prowadzonym przez Radio Maryja i inne rozgłośnie katolickie oraz Telewizję Trwam emisjom wierni mają możność niepowtarzalnego spotkania modlitewnego z Maryją Królową Polski i jednocześnie włączenia się w duchową rzeczywistość Kościoła powszechnego[100].

Peregrynacja przyczyniła się do rozwoju wyobraźni miłosierdzia, zarówno wspólnot parafialnych, jak i diecezjalnych, wyrażając się w różny sposób. Stanowiła ona okazję do przypomnienia, że Kościół, tak jak sprawuje sakramenty święte, tak również jest powołany do świadczenia miłości.

W wielu parafiach przy tej okazji intensywniej udzielano pomocy biednym, a zwłaszcza rodzinom wielodzietnym. Wrażliwość na obronę życia nabrała większej dynamiki w okresie organizowania wotum Kielicha Życia i Przemiany z okazji Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry. Kobiety złożyły 2/3 maja 1982 roku na Jasnej Górze to symboliczne wotum jako wyraz ich troski o życie duchowe i biologiczne narodu[101].

Związana z tym akcja gromadzenia funduszy miała znaczące dopełnienie w diecezjach, gdzie odbywała się Jubileuszowa Peregrynacja – uaktywniono duszpasterstwo rodzin i działania na rzecz pomocy samotnym matkom wychowującym dzieci, a także zorganizowano domy dla młodocianych matek. Prorodzinne inicjatywy przedłużyły się do 1987 roku, kiedy w Polsce obchodzono II Ogólnopolski Kongres Eucharystyczny w diecezjach, gdzie odbywano Peregrynację: drohiczyńskiej, siedleckiej, łomżyńskiej, białostockiej. Jako zwieńczenie Kongresu prymas Polski kard. J. Glemp przekazał 12 listopada 1987 roku

---

[99] Jan Paweł II, *Apel Jasnogórski streszcza program nowej ewangelizacji*, „L'Osservatore Romano" 12(1991), nr 8(135), s. 41-42.

[100] Jan Paweł II, *Rozważania Apelu Jasnogórskiego*, w: Jabłoński, *W godzinie Apelu z Janem Pawłem II*.

[101] *Kielich Życia i Przemiany Narodu*, JG 2(1984), nr 5(7) s. 7; Por. M. Starzyńska, *Stanisława Leszczyńska a jubileuszowe wotum kobiet polskich*, w: B. Bejze (red.), *Macierzyńska miłość życia (Teksty o S. Leszczyńskiej)*, Warszawa 1984, s. 182n.

Jasnej Górze monstrancję podarowaną Janowi Pawłowi II przez polskie kobiety z okazji II Krajowego Kongresu Eucharystycznego[102].

Z późniejszych inicjatyw przykładowo wymieńmy diecezję bielsko-żywiecką (4 X 1998). Na zakończenie Nawiedzenia przedstawiciele ruchów i stowarzyszeń katolickich działających w diecezji złożyli dary, m.in. Akcja Katolicka przekazała ofiarę pieniężną na Diecezjalny Fundusz Obrony Życia, a parafia konkatedralna pw. Narodzenia NMP w Żywcu ofiarę pieniężną na Instytut Teologiczny im. św. Jana Kantego w Bielsku-Białej[103].

Pod koniec Peregrynacji w diecezji rzeszowskiej, w 2002 roku, ks. Stanisław Mac, proboszcz parafii katedralnej zainicjował akcję Funduszu Wspomagania Bezrobotnych. Zatrudnieni zawodowo wierni parafii zobowiązali się przekazywać jeden procent swoich pensji komitetowi świeckich, odpowiedzialnemu za działalność tej instytucji[104].

Jako wotum upamiętniające Nawiedzenie Matki Bożej w archiprezbiteriacie jarosławskim, realizując przesłanie Ojca Świętego *Bóg bogaty w miłosierdzie*, z inicjatywy księdza archiprezbitera Franciszka Rząsy, otwarto w 2003 roku w Jarosławiu, w archidiecezji przemyskiej, Schronisko dla Bezdomnych „Przystań Matki Bożej". W Centrum Charytatywnym „Wzrastanie" schronienie może znaleźć ponad 50 mężczyzn[105].

Ważnym wydarzeniem, związanym z Nawiedzeniem, w Zamościu było poświęcenie 17 września 2004, placu pod budowę Domu Trzeciego Tysiąclecia im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego. To dzieło sakralne ma upamiętniać Nawiedzenie i służyć upowszechnianiu duchowego dziedzictwa Prymasa Tysiąclecia. Dla tego ośrodka poświęcono w kaplicy Cudownego Obrazu wizerunek Matki Bożej Jasnogórskiej[106].

W diecezji radomskiej w dniu zakończenia Peregrynacji, 30 czerwca 2007 roku, otwarto wielofunkcyjny Dom Charytatywny „Emaus" dla 150 osób (koło Białobrzegów). Na jego zorganizowanie parafie diecezji składały specjalny fundusz[107].

---

[102] Z. S. Jabłoński, *Rzeczywistość Jasnej Góry ważniejszymi wydarzeniami pisana*, w: K. Kunc (red.), *Tyś Wielką Chlubą naszego Narodu*, Częstochowa-Jasna Góra 1991, s. 310.

[103] *List bp. Tadeusza Rakoczego z 11.04.2007*; E. Burzyk, *Duszpasterstwo w diecezji w latach 1992-2002*, http://www.diecezja.bielsko.pl/index.php?nr=1069&pokaz=all&pok1=arch

[104] Informacja uzyskana od ks. Franciszka Rząsy.

[105] M. Kamieniecki, M. Biliński, *Przystań Matki Bożej*, „Niedziela", ed. przemyska 2003 nr 10.

[106] http://www.fundacja.domtysiaclecia.prv.pl; M. Leszczyński, *Obchody Roku Stefana Kardynała Wyszyńskiego w diecezji zamojsko-lubaczowskiej* (cz. II), „Niedziela", ed. zamojska 2002, nr 9.

[107] Poświęcenia Domu dokonał ordynariusz radomski bp Z. Zimowski w dniu zakończenia Peregrynacji w diecezji 7 VI 2007.

Peregrynacja stanowiła okazję do zdynamizowania starań o budowę nowych kościołów. W parafiach, w których liczba mieszkańców znacznie się zwiększyła, niekiedy powstały odrębne duże osiedla. Wyjątkowa aktywność w tym zakresie miała miejsce w diecezji przemyskiej, gdzie w latach 1966-1967 odnotowano 88 przypadków „nielegalnie wzniesionych" kaplic, dzwonnic, remontów obiektów sakralnych. W 1982 roku na terenie tejże diecezji oddano do użytku 31 nowych kościołów i 10 kaplic. W trakcie budowy pozostawało dalszych 27 kościołów i 20 kaplic. Podobnie było w latach następnych[108].

Podczas Peregrynacji w diecezji częstochowskiej (24 VI 1979-12 X 1980), kończącej milenijne Nawiedzenie, z trudem uzyskiwano pozwolenie na budowę kościołów lub powiększenie kaplic. Mimo to w 15 parafiach rozpoczęto budowę nowych kościołów, a w 18 przeprowadzono generalne remonty. Nowe kaplice z wyposażeniem, remontami i przebudową wykonano w 50 parafiach[109].

Po upadku systemu totalitarnego w 1989 roku Peregrynacja nie natrafia już na trudności ze strony władz państwowych. Ustały represje za udział w przygotowywaniu dekoracji i w uroczystościach peregrynacyjnych stowarzyszeń, organizacji świeckich, zespołów artystycznych – orkiestr, zakładów pracy. Nawiązywana jest współpraca z władzami samorządowymi, służbami komunikacyjnymi, dyrekcjami szkół na terenie parafii a także z policją. W samej uroczystości uczestniczą najczęściej przedstawiciele władz lokalnych (prezydent miasta, burmistrz, wójt, sołtys) i administracji państwowej, niekiedy parlamentarzyści.

Duszpasterze starają się włączyć w przygotowanie Peregrynacji świeckich w parafii: Radę Duszpasterską, Akcję Katolicką, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, parafialne oddziały Caritas, koła różańcowe, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, Ruch Światło-Życie, Liturgiczną Służbę Ołtarza, Dziecięcą Służbę Maryjną, bractwa itp., wykorzystując w znacznej części doświadczenia z poprzedniej Peregrynacji. Udział tych grup przyczynia się do ich konsolidacji i zwiększania się liczby uczestników, a często do powstania nowych stowarzyszeń. Diecezje mogą drukować materiały duszpasterskie dla parafii podejmujących Wizerunek Matki Bożej Jasnogórskiej.

Peregrynacja jako przejaw duszpasterstwa specjalistycznego na pewno dostarcza uczestnikom głębokich przeżyć. Celem utrwalenia ożywienia religijnego wspólnoty parafialnej i pogłębiania w wiernych ich maryjności podejmowane są

---

[108] A. Szypuła, *Peregrynacja Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w diecezji przemyskiej w latach stanu wojennego 1982-1983*, s. 115-116.

[109] Gębka, *Nawiedzenie Matki Bożej w znaku Kopii Obrazu Jasnogórskiego w diecezji...*, s. 356.

zróżnicowane formy kultu maryjnego, np. do niektórych kościołów parafialnych sprowadzono kopie Obrazu Jasnogórskiego, które są wykorzystywane, zwłaszcza w procesjach organizowanych w rocznice Peregrynacji. Niektóre parafie rocznicę Peregrynacji łączą z pielgrzymką na Jasną Górę[110]. Wiele wspólnot odnowiło zwyczaj modlitwy *Apelu Jasnogórskiego*. Jeszcze inne organizują specjalne Dni Maryjne w rocznicę Peregrynacji, zapraszając do udziału w nich paulinów z Jasnej Góry[111].

NAWIEDZENIE RODZIN – EKLEZJALNE ODNIESIENIA

Swoistym dopełnieniem peregrynacji parafialnych w urzeczywistnianiu Kościoła było tzw. małe nawiedzenie w rodzinach we wszystkich parafiach. Dotychczas trzy takie peregrynacje odbywały się z polecenia Episkopatu Polski na terenie całego kraju. W kontekście tych peregrynacji, zwłaszcza parafialnych, wyjątkową funkcję eklezjalno-twórczą stanowią peregrynacje rodzinne powiązane z nawiedzeniem parafii. Ponieważ w pewnym znaczeniu wzorczymi dla nich pozostawały ogólnopolskie peregrynacje, zainicjowane przez Episkopat Polski, przypomnijmy je w zarysie.

Podczas czwartej sesji Soboru Watykańskiego II delegacje parafialne pielgrzymujące na Jasną Górę na modlitwę w intencji Soboru, otrzymały pomniejszoną kopię Jasnogórskiego Obrazu z dedykacją prymasa kard. S. Wyszyńskiego: „Każdą rodzinę katolicką w waszej parafii oddaję w macierzyńską niewolę Matki Boga-Człowieka i Matki Kościoła, Jasnogórskiej Królowej Polski za wolność Kościoła świętego w świecie i ojczyźnie naszej. Z błogosławieństwem prymasa Polski, kard. S. Wyszyńskiego. Jasna Góra 28 VI 1965 r."[112]. Obraz, odpowiednio oprawiony i ozdobiony, wędrował w parafii zarówno w miastach jak i na wsi od domu do domu, nawiedzając każdą wierzącą rodzinę na okres jednej doby.

Na wsi Obraz przejmowała jedna rodzina od drugiej, a w miastach zwykle rodziny podejmowały go z kościoła parafialnego. Wieczorem, rodzina i krewni, sąsiedzi, a w wioskach często cała społeczność lokalna, gromadzili się przy Obrazie na modlitwę i rozważanie słowa Bożego. Często to spotkanie przekształcało się w nocne czuwanie. W przebiegu i strukturze tych nawiedzeń dużą rolę odgrywały miejscowe zwyczaje, jak również twórcza religijna inwencja

---

[110] Szetelnicki, *Nawiedzenie Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w archidiecezji wrocławskiej*, s. 273-275.

[111] Mysłowice-Brzęczkowice 11 III 2007 r. obchodziły uroczyście 10 rocznicę Peregrynacji. Z kazaniami zostali zaproszeni paulini z Jasnej Góry.

[112] Cyt. za: Jabłoński (red.), *Jasnogórskie Kalendarium Prymasa Polski Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, s. 95-96.

wiernych. Wtedy powstało samorzutnie wiele modlitw i pieśni ludowych. Trzeba mówić o kulturotwórczej roli również tego typu peregrynacji. Peregrynacja rodzinna stanowiła niezwykłą okazję do odnowienia więzi małżeńskich i rodzinnych a także pojednania zwaśnionych. W miastach stała się sposobnością do wyznania wiary przez ludzi, często zastraszonych i ukrywających swoje przekonania pod wpływem terroru komunistycznego, a także do wzajemnego poznania się mieszkańców[113].

Kolejna ogólnopolska „mała peregrynacja", związana z sanktuarium jasnogórskim, miała miejsce w 1978 roku, planowana jako przygotowanie wiernych do Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry. Rozpoczęła się 10 listopada. Przedstawiciele poszczególnych wspólnot parafialnych, po czuwaniu nocnym, otrzymywali w sanktuarium specjalnie wydane Pismo Święte – Nowy Testament z wezwaniem Prymasa Tysiąclecia: „Ratujmy życie w rodzinie. Rodzina jest Kościołem domowym. Kościół domowy na służbie życia. Niech każde słowo Boże w rodzinie Ciałem się staje – i niesie Radość i Pokój, pod opieką Matki Słowa Wcielonego". Ten wpis wskazywał cel peregrynacji. Delegacje otrzymywały również różaniec i obraz Matki Bożej Jasnogórskiej. W modlitwach nawiedzenia dużo miejsca zajmowało dziękczynienie za wybór Jana Pawła II. Powiększyły się też liczebnie delegacje (do 8 grudnia uczestniczyło w nich ponad 500 tys. osób)[114].

W celu pogłębienia przeżyć Roku Maryjnego w 1987/88 roku, Episkopat Polski zainicjował kolejną peregrynację rodzinną, o charakterze bardziej kameralnym, ponieważ poprzednio w niektórych rejonach zbyt dużo uwagi przywiązywano do przygotowań zewnętrznych, gościnności. Rozpoczynała się diecezjalną pielgrzymką pod przewodnictwem biskupa wraz z wiernymi na Jasną Górę, którzy przybywali z własnymi wizerunkami Matki Bożej. W sanktuarium otrzymywali oni różańce. Dobowy pobyt obrazu w rodzinie kończył się ponowieniem aktu zawierzenia Matce Bożej. Ideową treść stanowiło hasło: *Trzeźwość i różaniec rodzinny*. Różaniec miał być przekazywany wszystkim rodzinom, nawet małżeństwom żyjącym w związkach niesakramentalnych[115]. Wydział Duszpasterstwa Kurii Metropolitarnej w Krakowie przygotował najbardziej obfite okolicznościowe pomoce – m.in. zamieścił modlitwy Jana Pawła II do Matki Bożej Jasnogórskiej oraz jego medytacje różańcowe[116].

---

[113] Por. J. Cimek, *Nawiedzenie obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w rodzinach na przykładzie parafii Gorzków w diecezji lubelskiej*, „Studia Claromontana" 7(1987), s. 100 n.

[114] Z. S. Jabłoński, *Rzeczywistość Jasnej Góry ważniejszymi wydarzeniami pisana*, w: Kunc (red.), *Tyś wielką chlubą naszego narodu*, s. 295.

[115] P. Kosiak, *Bogarodzica z Nazaretu i Jasnej Góry odwiedza nasze rodziny*, JG 5(1987), nr 12(50), s. 36-40.

[116] J. Morawa, W. Gasidło (red.), *Matka Boża w naszej rodzinie*, Kraków 1987, s. 102.

Rodzinne peregrynacje Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej organizowano także spontanicznie w różnych diecezjach, m.in. z okazji Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry w 1982 roku, a także Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa w 2000 roku. Były one podejmowane samorzutnie, nie zarządzane przez biskupów ordynariuszy. Organizowały je parafie, dekanaty. Przykładowo, w 1982 roku dla pogłębienia przeżycia Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry taka peregrynacja rodzinna odbywała się w parafii katedralnej archidiecezji poznańskiej.

Natomiast w archidiecezji częstochowskiej w 2001 roku przeprowadzono peregrynację, polecając Matce Bożej Jasnogórskiej odpowiedzialne i dojrzałe w sensie chrześcijańskim przeżywanie rozpoczynającego się III tysiąclecia chrześcijaństwa[117].

W niektórych Kościołach lokalnych diecezjalne nawiedzenie kopii obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej niejako oficjalnie przedłużano „małą peregrynacją", celem utrwalenia owoców nawiedzenia[118]. Taką peregrynację zalecił np. abp. J. Michalik w archidiecezji przemyskiej. Dla rodzin Wydział Duszpasterski przygotował materiały: *Z Maryją ku pogłębionej wierze* z biblijnymi tekstami maryjnymi, modlitwami, pieśniami, a także Aktem zawierzenia Maryi rodziny[119].

Główne wydarzenie peregrynacji rodzinnej stanowi udział w Mszy świętej rodzin na rozpoczęcie i zakończenie nawiedzenia obrazu na określonej ulicy lub miejscowości, zazwyczaj w tygodniu. Rodziny przybywają też z księgami postanowień, złożonych duchowych darów i przekazują ją razem z obrazem.

Zapewne w wielu parafiach mają miejsce peregrynacje rodzinne. Jedna z ostatnich zakończyła się na początku bieżącego roku w parafii Świętego Floriana w Żywcu-Zabłociu (3 XII 2006-13 I 2008). Podczas nocnego czuwania delegacji wspólnoty parafialnej 22/23 października 2006 roku w Kaplicy Cudownego Obrazu na Jasnej Górze poświęcono cztery kopie Wizerunku, które przez 400 dni nawiedzały rodziny. Inspiracją dla tej peregrynacji stało się zawierzenie Matce Bożej Jasnogórskiej Kościoła i Ojczyzny oraz przekazanie koron dla Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w przeddzień odejścia do domu Ojca papieża Jana Pawła II. Program ideowy nawiedzenia stanowiły Jasnogórskie Śluby Narodu, których 50-lecie świętowano w kończącym się 2006 roku. Podejmowa-

[117] Informacja uzyskana od kanclerza Kurii Metropolitarnej ks. inf. Mariana Mikołajczyka 12 kwietnia 2007.

[118] „Mała peregrynacja" miała miejsce w archidiecezji przemyskiej. Przekazywanemu obrazowi towarzyszyła *Księga postanowień* ukierunkowanych na zintensyfikowanie życia religijno-społecznego. Informacja uzyskana od ks. Franciszka Rząsy (20 IV 2006).

[119] Materiały opracował ks. Józef Jaworski. Jabłoński, *Inicjatywy maryjne Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, s. 74

ne w rodzinach zobowiązania do pogłębienia życia religijno-moralnego na kanwie tych ślubów wpisywano do specjalnych ksiąg[120].

Wśród peregrynacji rodzinnych na wyjątkową uwagę zasługuje peregrynacja w diecezji kieleckiej (od 30 VI 2007), przebiegająca równocześnie z Peregrynacją parafialną. Rozpoczyna się ona w rodzinach, po zakończeniu Peregrynacji Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w parafii. Przykładowo wymieńmy parafię katedralną w Kielcach, gdzie w ramach inauguracji Peregrynacji, 30 lipca 2007 roku, poświęcono 5 obrazów dla peregrynacji rodzinnej w tejże wspólnocie parafialnej. Diecezjalny Wydział Duszpasterski wydał odpowiedni podręcznik: *Maryjo do Syna Swego nas prowadź. Książeczka do modlitwy w rodzinie na czas Peregrynacji Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej*[121].

Peregrynacja rodzinna stanowi okazję do brania Maryi do siebie – wypełniania testamentu Chrystusa (J 19,26-27). Najczęściej rodziny mają w swoich mieszkaniach obrazy Matki Bożej. Przy tej okazji aktualizuje się świadomość, że rodzina jest Kościołem domowym, a zatem winna gromadzić się na wspólną modlitwę i ten Kościół domowy winien stawać się przestrzenią nowej ewangelizacji, która może znajdować najprostszy wyraz w kontemplacji Maryi, podziwiać Jej świętość, Jej piękno, Jej czystość. Ponieważ Wizerunek Jasnogórski ukazuje Maryję w tajemnicy *Theotokos* – Świętej Bożej Rodzicielki, wzywa on rodzinę do otwarcia się na dar życia i szacunek dla życia jako daru Bożego[122].

Peregrynacji rodzinnej towarzyszą niezwykłe przeżycia. Niewątpliwie stanowi ona okazję do pogłębienia maryjności i równocześnie pełni funkcję integracyjną w rodzinie i najbliższym środowisku (Kościół domowy).

W kształtowaniu eklezjalnej świadomości wiernych w Polsce znaczące miejsce należy przyznać peregrynacji kopii Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, której nadano kształt Hetmanki Żołnierza Polskiego.

Została ona poświęcona przez Prymasa Tysiąclecia 18 maja 1977 roku[123]. Wyjątkowe znaczenie dla rechrystianizacji Wojska Polskiego miała peregrynacja tego Wizerunku, zainicjowana i z czynnym udziałem biskupa ordynariusza Leszka Sławoja Głódzia w diecezji polowej Wojska Polskiego w związku z przygotowaniem do Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa w 2000 roku. Połączona z misjami, rozpoczęła się od Adwentu 1996 roku i swym zasięgiem objęła

---

[120] S. Kozieł, *Peregrynacja kopii Jasnogórskiego Obrazu w parafii św. Floriana w Żywcu-Zabłociu w dniach od 3.12.2006 r. do 13.01.2008 r.*, mps. w posiadaniu autora.

[121] Opracował ks. Tomasz Rusiecki. Kielce 2007, s. 126.

[122] Por. S. Budzik, *Perspektywy mariologii i kultu maryjnego w świetle uchwał II Synodu Plenarnego*, w: Gąsior, J. Królikowski (red.), *Na polskiej drodze maryjnej...*, s. 157-159.

[123] E. Rakoczy, *Jasnogórska Hetmanka w polskiej tradycji rycersko-żołnierskiej*, Warszawa 1998, s. 55.

wszystkie okręgi wojskowe i rodzaje sił zbrojnych, przyczyniając się do odnowy życia religijno-moralnego środowiska wojskowego, które do upadku systemu komunistycznego w Polsce było poddawane szczególnej laicyzacji i ateizacji[124].

W założeniach propagandowych zakładano, że żołnierze po zakończonej służbie wojskowej w swoich środowiskach rodzinnych będą propagatorami ideologii antychrześcijańskiej.

Zakończenie peregrynacji nastąpiło 17 maja 2000 roku w katedrze polowej pw. Królowej Polski w Warszawie z udziałem kard. J. Glempa, Prymasa Polski.

Dodajmy, że okolicznościowe nawiedzenia Jasnogórskiego Obrazu w koszarach wojskowych miały miejsce zaraz po upadku komunizmu. Na przykład Obraz Nawiedzenia dotarł 9 października 1989 roku do koszar w parafii Złocieniec w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej[125].

Zróżnicowane formy Peregrynacji, dopełniające się wzajemnie w minionym półwieczu, miały wymiar eklezjalny i pozostawały w różnym stopniu nasycone ewangelizacją. Stała się ona szczególnie możliwa po upadku systemu totalitarnego, który starał się ograniczyć zarówno zewnętrzną oprawę towarzyszącą Peregrynacji, zwłaszcza poza zabudowaniami kościelnymi, jak również przeciwstawić się jej treściom ideowym.

W ostatnich dziesięcioleciach, naznaczonych liberalną demokracją, konfrontacja chrześcijaństwa z prądami laickimi koncentruje się głównie na płaszczyźnie ideowo-propagandowej. Ta sytuacja wymaga większego natężenia ewangelizacji, której podmiotem powinni stawać się wszyscy członkowie Kościoła. Pozostaje ona uwarunkowana pogłębioną maryjnością, będącą nośnikiem kształtowania odpowiedzialności wiernych za osobisty poziom życia zgodnego z Ewangelią i zaangażowanie w budowanie cywilizacji miłości.

Skuteczność dzieła Peregrynacji w kształtowaniu świadomości eklezjalnej wiernych, a tym samym w żywotności Kościoła, w dużym stopniu będzie zależała od zdwojonego zaangażowania duszpasterzy przy równoczesnym otwarciu na nauczanie Benedykta XVI, a przede wszystkim naśladowaniu Jana Pawła II jako nauczyciela, świadka zawierzenia Maryi zawartego w jego zawołaniu: *Totus tuus*.

---

[124] E. Rakoczy, *Portret Hetmanki*, JG 17(1999), nr 5(187) s. 6-7; J. Rasiak, *Przybyła Matka Pokoju*. Początek Misji Świętych i Nawiedzenie Kopii Obrazu Matki Bożej Hetmanki Żołnierza Polskiego, Wrocław 1 XII 1996, „Nasza Służba" 6(1997), nr 1(109), s. 11.

[125] K. Gwioździk, *Pierwsze Nawiedzenie Jasnogórskiego Obrazu w koszarach wojskowych*, w: Jabłoński (red.), *Peregrynacja Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej...*, s. 376.